

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 65.

Onsdagen den 4 juni, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1919 åt sjömanspastorn i Kristiania H. F. V. Lyth; och yttrade därvid:

*Ang. dyrtids-
tillägg åt sjö-
manspastorn
K. F. V. Lyth.*

Herr Björck: Herr vice talman, mina herrar! Den enighet, som i detta ärende kommit till uttryck inom utskottet, skulle icke ha varit fullt så stor, om jag varit i tillfälle att deltaga i ärendets behandling. Den föreliggande propositionen inrymmer ett riktigt »reservatum ecclesiasticum», för att använda ett historiskt uttryck. Departementschefen har hyst »stor tveksamhet», huruvida han borde understödja denna framställning med hänsyn till de konsekvenser, som beträffande övriga sjömanspräster, vilkas avlöning bestrides i samma ordning som den nu ifrågavarande, åtfölja densamma. Han säger sig vidare hava hyst tvekan också därför att han icke varit i tillfälle att bedöma, huruvida den föreslagna åtgärden skulle innebära en orättvisa gentemot andra präster, som till äventyrs kunna befinna sig i samma ställning. Statsutskottet har, naturligtvis på grund av den rådande brådskan, vid behandlingen av detta ärende icke gått in i en så grundlig prövning, som önskligt varit. Hade ärendet prövats med utskottets övliga försiktighet borde resultatet för visso hava blivit ett annat. Förhållandet är nämligen, att här begäres dyrtidstillägg till *en enda* prästman av de nio, som avlönas från anslaget till religiös och social verksamhet bland svenskar i utländska hamnstäder. Det finnes sådana sjömanspräster i Kiel, West-Hartlepool, Calais-Dunkerque, Paris, Stettin, London, Antwerpen, Rotterdam, Kristiania och Hull. Samtliga dessa nio präster avlönas på samma sätt, nämligen dels från detta klumpanslag och dels genom ett bestämt bidrag av svenska kyrkans missionsstyrelse. Det är säkert välbekant, huru dessa tjänster ha kommit till. Det är svenska kyrkans missionsstyrelse, som tagit första steget, och sedan, när denna styrelse icke kunde hålla dem, anropades staten att träda

Ang. dyrtids-
tillägg åt sjö-
manspastor n
K. F. V. Lyth

(Forts.)

hjälpande emellan. Det är i hög grad anmärkningsvärt, att det blott är en enda av dessa prästmän, som av Kungl. Maj:ts uttagits till erhallande av dyrtidstillägg, medan de andra icke blivit ihågkomna, oaktat givetvis samma skäl borde föreligga för deras vidkommande.

Detta är det ena sakförhållandet, som jag förmenar hade bort mana till varsamhet. Det andra är, att, såsom jag i korthet antytt, dessa befattningshavare endast *delvis* avlönas med statsmedel — och det är på denna del av lönen, som dyrtidstillägget skall utgå — medan återstoden lämnas av svenska kyrkans missionsstyrelse. Nu innebär propositionen, att denne prästman skulle få *dyrtidstillägg fullt ut* på den del av avlöningen, som bekostas av statsmedel, en princip, som vi icke velat godtaga i andra fall. Jag tillåter mig att i detta avseende erinra särskilt om de kommunalt anställda lärarna. Konsekvenserna av det beslut, som kammaren torde komma att fatta på grundvalen av det föreliggande utskottsbetänkandet äro också mycket avskräckande, och jag har för min del icke kunnat underlåta att vid ärendets behandling här i kammaren fästa uppmärksamheten härpå, då jag är förvissad om att ett annat år liknande krav komma att resas ej blott från de andra sjömansprästernas sida utan från många andra befattningshavare som intaga en alldeles likartad ställning i avlöningshänseende. Säkerligen kommer också detta beslut att icke minst bland de kommunalt anställda lärarna åberopas såsom ett ytterligare argument för deras uppfattning, att de ha lidit orättvisa genom riksdagens beslut för några dagar sedan.

I den situation, vari vi nu stå, inför risken att få gemensam votering efter pingst, inser jag det fullständigt hopplösa i att här göra något yrkande, men med det sagda har jag gjort det möjligt för mig, att ett annat år, oberoende av vad som nu eventuellt kan komma att beslutas, yrka avslag på de framställningar, som med stöd av detta betänkliga prejudikat kunna göras. Som sagt, herr vice talman, jag skall icke ha djärvheten att besvara kammaren med ett utsiktslöst avslagsyrkande gentemot ett enhälligt statsutskott, men jag har dock velat uttala mina starka betänkligheter mot att bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Herr Björck gjorde visserligen intet yrkande, men av det anförande, som han hållit, kunde man lätt få det intrycket, att meningen var att giva Kungl. Maj:ts ett direktiv att icke ett annat år återkomma med denna fråga. Jag kan icke finna, att detta är lämpligt. Då vi i Kristiania liksom i Köpenhamn ha en svensk kyrka, som har sin stora betydelse för de svenskar, som vistas där, kan jag inte förstå, varför vi icke också skola tillgodose prästmännen i dessa församlingar likaväl som bland vårt prästerskap här hemma. Därtill kommer, att dessa präster både i Köpenhamn och Kristiania även ha en annan uppgift att fylla, och det är att vara en samlingspunkt för de svenskar, som finnas i dessa stora städer. De försöka samla dem och taga vara på dem och göra det trevligt för dem på många sätt, och det tror jag är en fosterländsk gärning så god som någon annan. Jag förstår av herr

Björcks minspel, att detta föll honom icke i smaken, men jag tillåter mig ha den åsikten, att en prästs uppgift i detta fall har sin stora betydelse.

För övrigt tycker jag, att herr Björck icke är konsekvent i sin argumentering. Då det gällde en löneökning åt en bibliotekarie i Paris, då var herr Björck på den sidan, som ansåg, att man borde tillgodose detta krav, därför att det gällde att tillvarataga svenskarernas intressen där ute och att inför andra länder icke visa njujghet. Jag finner det vara på samma sätt här, och det kan icke vara riktigt, att man skall undandraga denne prästman hans dyrtidstillägg, då vi bevilja prästerna här hemma dyrtidstillägg, och då icke heller statsutskottets hemställan går längre, än vad man medgivit övriga med honom jämförliga befattningshavare. Vi ha nämligen nedsatt beloppet med några hundra kronor för att få enhetlighet med vad som är beviljat befattningshavarna här hemma.

Vad angår risken för gemensam votering efter pingst, som herr Björck talade om, och som gjorde, att han icke framställde något yrkande, så kan jag icke tänka mig, att denna risk är så stor. Ty andra kammaren kan väl icke gärna avslå denna framställning. Visserligen är kammaren så fåtalig, att man kan bedraga sig med avseende på ställningen, men jag hoppas i alla fall, att kammaren icke för en person skall göra undantag och gå emot de principer, som riksdagen förut godkänt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Berg, *Lithander* och *Larsson* i Kroken.

Herr Björck: Herr talman! Det är icke min mening att onödigt förlänga debatten, men jag måste säga, att herr Bengtsson i Norup var något väl snabb i sin argumentering. För det första är det icke så, att Köpenhamn och Kristiania äro i detta avseende jämförbara, ty i Kristiania finnes ingen kyrka, vilket fallet är i Köpenhamn. För det andra är prästen i Köpenhamn uppförd på ordinarie stat och har således redan dyrtidstillägg. Det är här fråga om en präst, som har avlöning både av statsmedel och av svenska kyrkans missionsstyrelse. Vad vidare anslaget till bibliotekarien i Paris beträffar, så har det icke med den här saken att göra, ty därvidlag var det icke fråga om dyrtidstillägg.

Herr Bengtsson i Norup hade vidare den uppfattningen, att det gällde att bevilja denna präst dyrtidstillägg *på samma villkor som andra präster*. Det är det icke! Här gäller det, om man skall bevilja honom dyrtidstillägg *på samma sätt som befattningshavare i statens tjänst*. Alltså har herr Bengtsson i Norup även på den punkten läst handlingarna något lättvindigt.

Slutligen tycker jag, att det borde förevigas i kammarens protokoll, att ett av de argument, som här voro avgörande för utskottsledamoten herr Bengtsson i Norup, då han biträdde detta enligt min mening olyckliga förslag, var, att prästen skulle »göra det trevligt»

Ang. dyrtidstillägg åt öjömanspastorn K.F.V. Lyth.
(Forts.)

Ang. dyrtids-
tillägg åt sjö-
manspastorn
K.F.V. Lyth.
(Forts.)

för folket i församlingen. Det är enligt min mening en splitter ny uppgift för prästerskapet, som statskyrkans vänner icke böra försumma att slå vakt omkring, då herr Bentsson i Norup går till storms mot statskyrkoinstitutionen.

Herr Moberger: Herr talman! Orsaken till att jag begärde ordet var, att herr Björck som ett argument för avslag å detta statsutskottsutlåtande anförde, att de kommunalt anställda lärarna skulle ytterligare känna sig orättvist behandlade, om ett dyrtidstillägg som detta beviljades. Jag får för min del säga, att de kommunalt anställda lärarna, speciellt folkskollärarna, ha så tillräcklig anledning att känna sig orättvist behandlade vid denna riksdag med hänsyn till dyrtidstillägg, att om riksdagen beviljar anslag åt pastor Lyth gör föga från eller till. Men kan detta anslag ha den verkan, att vid en kommande riksdag folkskollärarna och de kommunalt anställda lärarna i allmänhet bliva mera rättvist behandlade, än de blivit vid denna riksdag, så är detta för mig endast en ytterligare anledning att yrka bifall till detta utskottsbetänkande.

Jag vill uttala den livliga förhoppningen, att det jämte det här föreliggande fallet skall kunna anföras åtskilliga andra prejudikat från denna riksdag, som stödja det anspråket, att lärarna skola bli likställda ifråga om dyrtidstillägg med statens tjänstemän. Jag hoppas, att detta krav skall bli uppfyllt nästa riksdag.

Herr vice talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Endast ett par ord till herr Björck. Han säger, att ett av de skäl, varför han icke vill gå med på detta förslag, är, att kyrkan i Kristiania icke är färdig, medan däremot så är fallet med kyrkan i Köpenhamn. Men pastorn är redan anställd Herr Björck, och kyrkan är nästan färdig. Det är alltså ett mycket dåligt skäl för att yrka avslag på detta dyrtidstillägg.

Herr Björck anmärkte vidare på den jämförelse jag gjorde mellan denne pastor och prästerna här hemma; och det är visserligen sant, att detta dyrtidstillägg skulle utgå på samma sätt som för de statsanställda. Men när jag gjorde denna jämförelse, så menade jag, att det skulle kännas hårt för honom att bliva utan, då andra präster här hemma fått dylikt tillägg.

Ifråga om bibliotekarien i Paris har jag aldrig sagt, att det i detta fall var fråga om dyrtidstillägg. Men när det gällde en löneökning åt honom, då var herr Björck med om att tillstyrka densamma, men nu däremot vill han att intet tillägg skall beviljas. Det kan väl aldrig vara därför, att det är en präst det här gäller. Jag kan icke tänka mig, att detta kan vara ett skäl för herr Björck att icke vilja gå med på utskottets förslag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Nordiska museet för beredande av dyrtidstillägg och dyrtidshjälp för år 1919 åt museets personal jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. dyrtidstillägg åt Nordiska museets personal.

I en till riksdagen den 14 mars 1919 avläten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 378, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till förstärkande av det utav riksdagen för år 1919 till Nordiska museet anvisade anslag å 120,000 kronor till nämnda museum anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst. 92,000 kronor, att på de villkor, Kungl. Maj:t föreskreve, utgå till Nordiska museets nämnd för beredande av dyrtidstillägg och dyrtidshjälp för år 1919 åt museets personal.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en av herr *Bäcklund* inom andra kammaren väckt motion, nr 435, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att till förstärkande av det utav riksdagen för år 1919 till Nordiska museet anvisade anslag å 120,000 kronor till nämnda museum anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag, högst. 195,700 kronor att, på de villkor Kungl. Maj:t föreskreve, utgå till Nordiska museets nämnd för beredande av dyrtidstillägg och dyrtidshjälp för år 1919 åt museets personal.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr *Bäcklunds* motion, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till förstärkande av det utav riksdagen för år 1919 till Nordiska museet anvisade anslag å 120,000 kronor till nämnda museum anvisa på tilläggsstat under åttonde huvudtiteln för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 93,100 kronor, att på de villkor, Kungl. Maj:t föreskreve, utgå till Nordiska museets nämnd för beredande av dyrtidstillägg för år 1919 åt museets personal.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Bäcklund*: Herr vice talman, mina herrar! Då Kungl. Maj:t framlagt proposition om anslag på tilläggsstaten för år 1919 för beredande av dyrtidstillägg åt Nordiska museets personal, har i denna framställning Skansens personal blivit utesluten, så att den icke skulle komma att få del av detta dyrtidstillägg. Jag väckte i samband med denna fråga en motion om att anslaget skulle utökas, så att dyrtidstillägg även skulle komma att utgå till Skansens personal. Enligt min mening, och det är också den mening, som de styrande i denna institution ha, är Nordiska museet med dess olika avdelningar på Lejonslätten och Skansen ett och detsamma. Statsutskottet har ju icke

Ang. dyrtids-
tillägg åt Nor-
diska museets
personal.
(Forts.)

tagit någon hänsyn till motionen och till de handlingar, som jag lämnat till statsutskottet för att styrka detta påstående. För att klarlägga denna sak skall jag be att få läsa upp en skrivelse från museinämnden till Kungl. Maj:t, där det just begäres vad jag motionerat om. De säga så:

»I de beräkningar, som lågo till grund för tilläggsanslagen för år 1918 å 20,000 kronor och 32,000 kronor, avsågs att bereda krigstidstillägg och krigstidshjälp endast åt Nordiska museets och livrustkammarens tjänstemän samt åt vaktmästare och arbetarpersonal vid museiavdelningen å Lejonslätten och vid livrustkammaren, under det att vakt- och arbetarpersonalen vid Nordiska museets friluftsavdelning å Skansen icke togs med i beräkningen. Då det givetvis var nödvändigt att bereda även denna i Nordiska museets tjänst stående personal lönetillägg med anledning av dyrtiden, har sådant tillägg av Nordiska museet utbetalats, varvid det dock på grund av bristande tillgångar icke varit möjligt att tillämpa vederbörande för statens befattningshavare fastställda grunder. Nordiska museet har genom de villkor, som blivit bestämda för tillgodonjutande av de ovannämnda statsanslagen, samt genom nödvändigheten att bereda lönetillägg även åt personalen vid museets avdelning å Skansen, försakats en utgift under år 1918 av kr. 142,945: 02, vilken med kr. 88,316: 70 överstiger de förutnämnda av riksdagen beviljade och från statskontoret erhållna anslagen å tillhoppa kr. 54,628: 32.

På grund härav och av övrig inverkan av dyrtiden har uppstått en brist i Nordiska museets budget för år 1918, som ännu icke kunnat till siffran bestämmas, men som icke torde understiga kr. 80,000: —.

Med erfarenheterna från år 1918 för ögonen nödgas Nordiska museets nämnd därför anhålla, att Kungl. Maj:t genom proposition till 1919 års riksdag täcktes äska medel till beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1919 enligt de grunder, som kunna vara fastställda att gälla för statens befattningshavare, åt samtliga vid Nordiska museet och livrustkammaren anställda tjänstemän och befattningshavare, däri inberäknade såväl tjänstemännen vid museet och livrustkammaren och vaktmästar- och arbetarpersonalen därstädes som även vakt- och arbetarpersonalen vid Nordiska museets friluftsavdelning å Skansen.» Departementschefen har icke upptagit denna begäran i den kungl. propositionen. Han säger: »Med hänsyn till konsekvenserna av ett bifall till framställningen om dyrtidsunderstöd av statsmedel jämväl åt Skansens personal, har jag ej dristat mig att låta mitt förslag omfatta jämväl denna personal.» Detta har utskottet stött sig på, men varken departementschefen eller utskottet talar om, vilka konsekvenser det kan leda till, och jag kan för min del icke förstå, att det kan leda till några andra konsekvenser, än att hela denna personal kommer i åtnjutande av dyrtidstillägg och icke blott en del.

Utskottet har haft tillgång till lönestaten vilken jag tillställt utskottet, och där är både museets och livrustkammarens samt Skansens personal uppförd å samma stat, och både Nordiska museet och livrustkammarens personal skulle få dyrtidstillägg men icke Skansens. Nu är det så, att alla tjänstemän med högre löner äro uppförda å

museets och livrustkammarens stat, men det stora flertalet vaktmästare och arbetare äro uppförda på staten för Skansen, och det är just dessa, som bli utan dyrtidstillägg. När man talar om konsekvenserna, är det litet egendomligt, att ungefär samtidigt med detta utskottsutlåtande kom ett annat utlåtande från statsutskottet, som hade nr 185. Jag kan icke få klart för mig, att utskottet är konsekvent, när det gör sina yrkanden i dessa bägge frågor. Det gällde i förra utlåtandet provningsanstalten, och då säger utskottet:

*Ang. dyrtids-
tillägg åt Nor-
diska museets
personal.
(Forts.)*

»Då provningsanstalten under år 1919 alltjämt måste anses i så måtto vara en enskild anstalt, att riksdagen icke för samma år anvisat medel vare sig till avlöning av provningsanstaltens personal eller till anstaltens driftkostnader i övrigt, har givetvis Kungl. Maj:ts förslag med hänsyn till de konsekvenser som skulle kunna föranledas av det samma, måst väcka starka betänkligheter hos utskottet; men då å andra sidan särskilda billighetsskäl i detta fall måste anses föreligga, har utskottet likväl icke velat motsätta sig förslaget.» Och sedan kom utskottet till det slutet, att det tillstyrkte dyrtidstillägget i detta fall. Där har icke avlöning utgått av statsmedel, utan utskottet säger självt, att det är en enskild anstalt. Men här i detta fall, när det gäller Skansens personal, drar man fram konsekvenserna, men man säger icke, vilka konsekvenser det verkligen innebär. Det innebär enligt mitt förmenande ingen konsekvens mer, än att anslaget blir något utökad.

Då de styrande i Nordiska museet har den uppfattningen, att Nordiska museet och Skansen är en och samma institution, så kan jag icke förstå, att det skall vara nödvändigt att dela i sär denna personal. Därtill kommer, att det blivit upplyst av ekonomichefen öfverste Ringertz, att Skansen gått med en förlust på något öfver 88,000 kronor år 1918. Denna uppgift har jag lämnat i motionen, men senare har jag fått ett brev från öfverste Ringertz, som lyder så här: »I Eder motion nr 435 är enligt min uppgift det belopp varmed Nordiska museets utgifter under 1918 öfverstigit inkomsterna kr. 88,822:79. Efter det denna uppgift lämnats, har Nordiska museets nämnd emellertid beslutat, att för täckandet av en del av utgifterna tillgripa en donationsfond å kr. 23,754:63, varigenom den bokförda bristen, som i en blivande revisionsberättelse kommer att synas, blott utgör kronor 65,068:16.»

Jag nämnde, att det i detta fallet huvudsakligen gällde vaktmästare och med dem jämnställda. Mig förefaller det ganska egendomligt, att denna personal icke skulle få dyrtidstillägg i samma utsträckning som den öfriga personalen vid Nordiska museet, alldenstund de penningar, som gå åt till Nordiska museets underhåll huvudsakligen intjänats på Skansen. Skansen fanns långt innan Nordiska museet kom till stånd, så att det är snarare, kan man säga, Nordiska museet som anslutits till Skansen än tvärtom. Jag kan därför icke finna, att vare sig Kungl. Maj:t eller utskottet handlat rättvist mot denna personal, och därför kommer jag att göra ett yrkande. Jag ber nämligen att få yrka att ur utskottets motivering strykes de två sista styckena på sid. 4, och vidare att klämman ändras. Detta erfordras, därför att jag kommer att begära, att förslagsanslaget skall utökas med 68,000

Ang. dyrtids-
tillägg åt Nor-
diska museets
personal.
(Forts.)

kronor eller från 93,100 kronor till 161,100 kr. Då skulle klämman lyda: Att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Bäcklunds motion till förstärkande av det utav riksdagen för år 1919 till Nordiska museet anvisade anslag å 120,000 kronor till nämnda museum anvisa på tilläggsstat under åttonde huvudtiteln för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 161,100 kronor, att på de villkor, Kungl. Maj:t föreskriver, utgå till Nordiska museets nämnd för beredande av dyrtidstillägg för år 1919 åt museets personal.

Jag ber att få yrka, att utskottets hemställan måtte få den ändrade lydelse jag nu uppläst.

Herr Björck: Herr vice talman, mina herrar! Efter den framställning, som den siste ärade talaren har lämnat, skulle kammaren måhända lätt nog kunna få den uppfattningen, att statsutskottet i detta fall hade avfattat sitt utlåtande på tämligen lösa boliner. Så är emellertid ingalunda fallet.

Då det gäller att taga ståndpunkt till frågan, huruvida även Skansens personal skall erhålla *dyrtidstillägg* av *staten*, får man erinra sig, att, då statsanslaget första gången beviljades till Nordiska museet, skedde detta uteslutande för att stödja museets och *icke* Skansens verksamhet. Skansen har allt hittills varit en fullständigt fristående institution ur budgetsynpunkt, ur statsanslagssynpunkt. Nu kan ju detta avstyrkande synas mången ganska obilligt, då det ju i viss mån kan sägas, att Skansen i vissa delar är en integrerande del av Nordiska museet, t. ex. stugorna och vad som har med folklivet att göra. Den saken har utskottet ej heller velat förneka, men å andra sidan är det oförnekligt, att en avsevärd del av personalen finnes anställd icke för värden av stugorna utan för att vakta de många djuren och för att tjänstgöra vid Skansen i dess egenskap av nöjes-etablissemang. Dessa omständigheter göra, att man icke får utan vidare jämföra Skansen med Nordiska museet. Det kan icke rimligtvis ifrågasättas, att ett kulturellt företag, som bedrives om ej väsentligen, så dock i mycket hög grad såsom förlustelseetablissemang och i detta syfte fått en ytterst stor omfattning, skall få en del av driftskostnaderna ersatta av staten i form av dyrtidstillägg åt personalen, medan staten i övrigt icke bidrager till Skansens budget. Det är orimligt i att begära, att *dyrtidstillägg* skall utgå till en institution, som staten i övrigt icke har att göra med.

Nu kommer herr Bäcklund, som är motionär i denna fråga, och säger: Ja, det är gott och väl, men hur gjorde utskottet med statens provningsanstalt? Därmed förhåller det sig så, att ifrågavarande anstalt visserligen icke *nu* är en statsinstitution, men fr. o. m. 1 januari 1920 övertages den som bekant av staten. I följd avgavs ett bindande löfte till provningsanstaltens personal, att den fr. o. m. den 1 januari i år skulle uppföras på stat. Man hann emellertid icke med att vid förra årets riksdag effektuera detta löfte och därför har man sökt att i någon mån hålla vederbörande skadeslösa genom dyrtidstillägg. Uteslutande på grund av den förbindelse, i vilken man stod till provningsanstaltens befattningsinnehavare, har statsutskottet ansett, att billighetsskäl

voro så starka, att man icke kunde komma ifråga att bevilja det föreslagna dyrtidstillägget.

Något ifrågasatt övertagande av Skansen känner åtminstone jag icke till, och då, som sagt, statsanslag icke förut tagits i anspråk för denna institution, är det väl icke rimligt, att staten engagerar sig genom att utbetala dyrtidstillägg till befattningsinnehavare, som staten för övrigt icke har något att göra med.

Jag måste på det högsta beklaga, om vederbörande begått viss mannamån, då det gällt att fördela befattningshavare mellan museets och Skansens stater, ty man har ju all anledning att tro att de uppgifter motionären nyss lämnat härom äro riktiga. Men i det fallet måste jag förutsätta, att det från Kungl. Maj:ts sida igångsättes en ingående undersökning, så att det icke illojalt manipuleras med riksdagens uttryckliga beslut i denna del. Den saken tror jag, att vi med förtroende kunna lämna i Kungl. Maj:ts händer, då nu förhållandet offentligen påtalats, att avgöra, vad som härutinnan skall åtgöras för att få rättelse till stånd.

Konsekvenserna av ett bifall till herr Bäcklunds yrkande skulle bli alldeles överväldigande, och jag vågar knappast tro, att den ärade motionären skulle vilja gå in för den uppfattningen, att det är riksdagens skyldighet att bevilja dyrtidstillägg till personalen vid institutioner av Skansens natur, som riksdagen i övrigt icke har något att skaffa med, och vilka icke i övrigt åtnjuta statsanslag. Jag hoppas, att han tvärtom måste medge, att statsutskottet haft mycket starka skäl att avstyrka bifall till den väckta motionen.

Jag ber, herr vice talman, att, med åberopande av vad jag sagt, få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Bäcklund: Herr vice talman! Oaktat det anförande, som hållits av herr Björek, kan jag icke finna, att utskottets utlåtande har något som helst fog för sig, ty faktiskt är det samma institution. Jag skall be att få citera något, som doktor Upmark skriver i sin bok »Nordiska Museet Skansen 25 år». Han skriver där: »— — — under framhållande av att de olika 'avdelningarna' inom Skansen aldrig i Hazeliis tanke höllos strängt i sär. I stället betraktades såväl Nordiska museets samlingar som Skansens avdelningar såsom en enda odelbar enhet i följd med varandra, såsom kompletterande varandra. Såsom jag inledningsvis framhöll, präglas Artur Hazeliis gärning och icke minst friluftsmuseet å Skansen, sådant han utvecklade det, av en **obrut**en följdriktighet och ett organiskt sammanhang mellan dess **många** skiftande avdelningar och anläggningar — — —.

Skansen, friluftsmuseet, strävar efter att inom sina gränser giva rum för allt det, som särtecknar vårt vidsträckta fädernesland, att skänka en koncentrerad bild av hela den svenska materiella kulturen och naturen. Dess ideella gränser sammanfalla med vårt lands.

Artur Hazeliis Nordiska museum, omfattande samlingarna i musei-byggnaden och inom Skansens olika avdelningar, bär alltigenom prägel av den helgjutighet, som är utmärkande för hans livsgärning. Att skilja dessa samlingar åt, därför att de lokalt förvaras på skilda håll,

Ang. dyrtids-
tillägg åt Nor-
diska museets
personal.

(Forts.)

Ang. dyrtidstillägg åt Nordiska museets personal.
 . (Forts.)

vore att slå sönder en med oändlig möda och målmedvetenhet sammanfogad helhet, ett sannskyldigt helgerån, som ingen som känner ansvaret som vårdare av arvet efter Artur Hazelius någonsin lär kunna påyrka.» Detta uttalande återfinnes i motionen, så att utskottets ledamöter ha mycket väl kunnat ta del därav, men trots detta påstås det, att Skansen blott är ett nöjesetablissemang — och icke har något med Nordiska museet att göra. Det är dock samma institution, och då finns det icke någon möjlighet, att statsutskottet här kan ha rätt, utan anslaget bör utökas på det sättet, att även denna personal kommer i åtnjutande av dyrtidstillägg.

Jag tror för min del, att dessa vaktmästare, som stå där uppe på Skansen, vare sig vid portarna eller i stugorna, göra icke blott stockholmarna utan även besökare i Stockholm en tjänst, och de kunna ofta lämna värdefulla upplysningar om ett och annat, som timat fordomdags, om dessa stugor och om dessa äldre föremål, som finnas på Skansen, att jag för min del anser, att de äro värda att få ett dyrtidstillägg i likhet med vad den övriga personalen vid Nordiska museet får.

Det är ju så, att de flesta av dem åtnjuta en avlöning av endast 1,200 å 1,400 kronor.

Jag kan icke finna, att vare sig utskottet eller den, som här fört utskottets talan, kan på något som helst sätt ha rätt i sin uppfattning, utan jag vidhåller, herr vice talman, mitt yrkande.

Herr Björck: Herr vice talman! Jag har ingalunda velat förneka, att Skansens personal är i stort behov av dyrtidstillägg -- den saken är alldeles uppenbar — men vad jag velat förneka, är, att riksdagen kan bevilja detta dyrtidstillägg. Det är Nordiska museets sak — icke riksdagens — att sköta sin egen affärsverksamhet. Nu säger herr Bäcklund, att det är samma institution, och det må vara hänt, att vederbörande vid Skansen och Nordiska museet själva uppfatta sig som en och samma institution. Men vi skola här icke bedöma frågan ur den synpunkten, ur Hazelii eller doktor Upmarks synpunkt utan vi ha att pröva denna fråga enligt de synpunkter, som varit vägledande, då riksdagen förut beviljade anslag till denna institution, då det uttryckligen sades ifrån, att det anvisade anslaget *uteslutande* skulle få användas till Nordiska museet. Då så är förhållandet, måste jag vidhålla min uppfattning, att riksdagen icke med tanke på konsekvenserna kan bevilja dyrtidstillägg åt personalen vid en institution, med vilken riksdagen i övrigt icke har haft något att göra.

Det faller mig aldrig in att urgera att Skansen skulle vara *enbart* en nöjesavdelning, men jag vill betona, såsom jag förut sagt, att man icke kan skilja på vad som här är nöjesetablissemang och vad som är museum. Det är fullkomligt omöjligt för riksdagen att ingå i prövning av vilken vaktpersonal, som erfordras för att tillgodose de olika sidorna av Skansens verksamhet. Endast för såvitt motionären presterat full utredning på den punkten, skulle utskottet över huvud kunnat inlåta sig på en realprövning av saken. Dock måste jag säga, att även om en sådan utredning förelegat det varit mycket svårt, då såsom sagt någon

avlöning icke bekostas av staten åt dessa tjänstemän, bifalla yrkandet, sådant det föreligger i motionen.

Jag vidhåller, herr vice talman, mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Ang. dyrtids-
tillägg åt Nor-
diska museets
personal.

(Forts.)

Herr Möller: Herr vice talman! Jag begärde ordet i denna fråga, därför att jag icke kände mig fullkomligt övertygad av de skäl som statsutskottet och den siste ärade talaren anfört mot herr Bäcklunds motion. För det första måste jag säga, att jag icke tycker det vara alldeles riktigt att försöka avfärda Skansen såsom ett nöjes-etablissemang och en djurpark. Den allmänna uppfattningen om Skansens uppgift har väl närmast varit, att Skansen är ett friluftsmuseum, som i viss mån kompletterar Nordiska museet. Och nog förefaller det mig åtminstone, som om, därest man erkänner, att Skansen och Nordiska museet äro precis samma institution, det är fullkomligt orimligt att göra denna ytterst stränga åtskillnad mellan samma institutions personal, fördelad på två olika avdelningar. Det förefaller mig, som om det vore en riktigare och rimligare metod att, när det gäller att tillerkänna några fattiga tusen kronor i dyrtidstillägg åt en del människor, som med all sannolikhet eljest skulle bli utan det-samma, söka en framkomlig väg att åstadkomma ett sådant dyrtids-tillägg än att på så strängt formalistiska grunder såsom herr Björck gjort och statsutskottet före honom, i stället söka lägga hinder i vägen för att tillerkänna personalen ett dylikt belopp.

Herr Björck erkände, att det var samma institution, och det enda han hade att invända däremot, var att riksdagen tidigare sagt ifrån att detta anslag gällde Nordiska museet. Men om det är samma institution, hur skall det då vara möjligt för riksdagen att veta, att ingenting går till Skansen? Det är sant, att man räknat med att Skansen är en institution, som bär sig, och som följaktligen snarare skulle vara ägnad att understödja Nordiska museet genom att ge tillskott i form av den vinst, som kan uppstå på Skansens rörelse. Och man har väl därför ansett, att det icke skulle behövas något statsbidrag till Skansen. Nu har det visat sig, att Skansen under föregående år gått med högst betydande förlust. Då kunna alltså verkliga svårigheter uppstå för företaget självt att lämna dyrtidstillägg. Men nog måste man erkänna, att det är ett ganska grymt straff för vaktmästarna och över huvud taget för dem, som äro anställda i Skansens tjänst, att de, blott därför att de kommit på den avdelningen, icke alls skulle få del av några utav de förmåner, som tillkomma Nordiska museets övriga personal. Om man för sin del erkänner — såsom jag gör — det både billigt och rättvist, bör man yrka bifall till det förslag, som herr Bäcklund gjort till en ändring i klämman. Men det är uppenbart, att därav måste också följa, att statsutskottets motivering faller bort, ty utskottet har i sin motivering så uttryckligt sagt ifrån, att Skansen icke kan komma ifråga. Jag tillåter mig därför hemställa, att andra kammaren måtte med strykande av statsutskottets motivering bifalla det av herr Bäcklund framställda yrkandet.

Herrar *Branting* och *Kristensson* instämde häruti.

Ang. dyrtids-
tillägg åt Nor-
diska museets
personal.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr vice talman! Jag hade icke tänkt yttra något i denna fråga, men då jag hörde, att motionären tänker driva saken till votering, måste jag taga kammarens tid något i anspråk.

Jag kan icke förstå, om andra kammaren kan vilja gå in på den princip, det här är fråga om, nämligen att bevilja dyrtidstillägg åt personal anställd i en anstalt, som man icke en gång beviljat anslag. Vart skall det bära hän? Då är det lika berättigat att bevilja dyrtidstillägg åt dem, som arbeta i mossarna eller gruvorna t. ex. i Kirunavara eller Malmberget, ifrån vilka staten har ofantliga inkomster men arbetarna äro privat anställda. Jag får verkligen säga, att man är anspråksfull från visst håll. Herr Möller använder stora ord, då han säger att det gäller blott några futtiga tusen kronor, och då han talar om att det vore ett grymt straff för dessa, och att både billiga och rättvisa skäl tala för förslaget. För all del, bara stryka motiveringar och bevilja anslag, som statsutskottet prövat och avstyrkt. Man har under sista dagarna sett sådana tilldragelser, som kan göra en statsutskottsledamot vemodig, ty det tycks gå snart sagt hur som helst, när det gäller att bevilja anslag. Andra kammaren ökar på utan vidare 12 miljoner på ett anslag utan känsla, varifrån pengarna skola tagas. Ifall kammaren nu bifaller det förslag, som motionären framfört, dröjer det över pingst innan vi få gemensam votering om denna sak. Jag undrar, om vi nu lägga samman det ena skälet till det andra, huruvida det kan vara möjligt för kammaren att gå med på motionärens framställning.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Häruti instämde herrar Nilsson i Bonarp och Nilsson i Landeryd.

Herr Möller: Herr vice talman! I anledning av det sista anförandet vill jag anmärka, att detta ärende uppenbarligen blivit en prestigefråga för utskottet, ty i debatten har det icke förts fram såsom en sakfråga. Att här komma med en jämförelse med de 12 miljoner, som andra kammaren här om dagen beviljade är väl ändå så orimligt, att detta bevisar i själva verket ingenting. Då jag först icke observerade att herr Bäcklund yrkat ändring även i motiveringen men numera fått veta, att han så gjort, skall jag be att få taga tillbaka mitt yrkande och instämmer i herr Bäcklunds yrkande helt och hållet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr vice talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det av herr Bäcklund under överläggningen gjorda yrkandet; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 191, röstar

*Ang. dyrtids-
tillägg åt Nor-
diska museets
personal.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Bäcklund under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 90 ja mot 45 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Föredrogos vart för sig

bevillningsutskottets betänkande, nr 55, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen den 1 juli 1918 om extra inkomst- och förmögenhetsskatt; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löne reglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, i vad den angår pensions- och indragningsstaterna; och nr 76, angående tillfällig löneförbättring under år 1919 för vissa befattningshavare hos riksdagens verk och myndigheter.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets memorial, nr 77, angående anslag för utgivande av register till riksdagstrycket m. m.

*Ang. anslag
för utgivande
av register till
riksdags-
trycket m. m.*

Med överlämnande bland annat av en utav riksdagens kansli-deputerade den 21 sistlidna februari till kamrarnas talmän avlåten skrivelse hade talmännen i skrivelse till bankoutskottet den 2 nästlidna april hemställt, (bland annat, att den med 8:o) betecknade punkten i gällande bestämmelser angående avlöningen för de vid lagtima riksdag hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjänte skulle er-hålla följande ändrade lydelse:

Från och med år 1919 skola genom kanslideputerades försorg och på sätt de äga närmare bestämma upprättas vederbörliga register

Ang. anslag
för utgivande
av register till
riksdags-
trycket m. m.
(Forts.)

för varje lagtima riksdag mot ett för registrens upprättande och korrekturläsning avsett redaktörsarvode av 5,000 kronor, varjämte skall utgå ett arvode till en kontrollant av samma arbete med 1,000 kronor, allt för riksdag som varar minst 4 månader. För riksdag, som pågår kortare tid, må ifrågavarande arvoden kunna av kanslideputerade minskas till skäligen belopp.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av kamrarnas herrar talmäns förevarande framställning, måtte besluta, att punkten 8:o i gällande bestämmelser angående avlöningen för de vid lagtima riksdag hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjände skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Från och med år 1919 skola genom kanslideputerades försorg och på sätt de äga närmare bestämma upprättas vederbörliga register för varje lagtima riksdag mot ett för registrens upprättande och korrekturläsning avsett redaktörsarvode av 5,000 kronor, beräknat för riksdag, som varar minst 4 månader. För riksdag, som pågår kortare tid, må ifrågavarande arvode kunna av kanslideputerade minskas till skäligt belopp.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Neiglick*, *Bogren* och *Sommelius*, vilka yrkat, att ifrågavarande anslag måtte bestämmas till 6,000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Bogren*: Herr talman, mina herrar! Till bankoutskottet gjordes på sin tid av kamrarnas talmän framställning om att föreslå riksdagen antaga följande bestämmelse: »Från och med år 1919 skola genom kanslideputerades försorg och på sätt de äga närmare bestämma upprättas vederbörliga register för varje lagtima riksdag mot ett för registrens upprättande och korrekturläsning avsett redaktörsarvode av 5,000 kronor, varjämte skall utgå ett arvode till en kontrollant av samma arbete med 1,000 kronor, allt för riksdag som varar minst 4 månader. För riksdag, som pågår kortare tid, må ifrågavarande arvoden kunna av kanslideputerade minskas till skäliga belopp.» Denna kamrarnas talmäns framställning åtföljdes av en av kanslideputerade utarbetad redogörelse för ärendet. I denna redogörelse förekom rörande kostnaderna ett yttrande av riksdagsbibliotekarien doktor Gödel, vari han talar om ett redaktörsarvode på 3,500 à 4,000 kronor och ett kontrollantarvode av 7 à 800 kronor. Om detta doktor Gödels förslag säga kanslideputerade, att de finna det vara alldeles för lågt. De anse, att en fullt kvalificerad redaktör med den arbetsbörda, han här påtar sig med såväl interimregistret som person- och sakregistret, kan icke enligt kanslideputerades mening anskaffas under ett redaktörsarvode av 5,000 kronor. Vidare säga kanslideputerade: »Då man måste begära, att kontrollanten ständigt följer registreringsarbetets fortgång och övervakar, att detta

sker tillförlitligt och snabbt, lärer ett årsarvode av 1,000 kronor vara det lägsta, som bör ifrågakomma.»

Bankoutskottet ägnade synnerlig uppmärksamhet åt föreliggande ärende. Utskottet uppdrog åt en delegation av tre personer, bland vilka jag var en, att närmare utreda ärendet. Vi satte oss i förbindelse med såväl kanslideputerade som med andra för denna frågas bedömande kompetenta personer. Härunder kom jag för min del till fullständig visshet om, att vad kamrarnas talmän här föreslagit icke kunde avprutas. Visserligen hade utskottet den uppfattningen, att detta arbete borde kunna utföras utan någon kontrollant. Men den, som åtar sig detta arbete, måste följa med riksdagsarbetet från början genom att upplägga kortregister och såmedelst följa arbetet dag för dag, så att registren sedan kunna, som här är föreslaget, utkomma, interimregistret redan femtonde dagen efter sista riksdagsskrivelsens utfärdande samt person- och sakregistret inom tre månader efter riksdagens avslutande. Arbetet måste följaktligen kontinuerligt följas dag för dag. Givet är, att den som åtar sig detta, måste hava ett kvalificerat biträde. Och ännu mera behöver han detta, då det blir fråga om att läsa korrektur. För att göra det måste han som motläsare hava en fullt kvalificerad person. Nu må denna person kallas biträde, kontrollant eller korrekturläsare — det gör till saken ingenting — huvudsaken är, att riksdagen får sina register i handom inom vederbörlig tid. Framför allt är det dessutom nödvändigt för statens ämbetsverk, så att vi komma ur det oeffterrettighetstillstånd, som för närvarande råder. Vi reserverar anse, att man icke kan vederväga detta arbete genom att avpruta 1,000 kronor på vad kamrarnas talmän här föreslagit och som kanslideputerade anse oundgängligen nödvändigt.

Jag ber därför, herr talman, vördsamt få till kammaren framställa följande yrkande: att kammaren måtte med godkännande av reservationen bifalla talmännens hemställan i ärendet. Samma yrkande är gjort i första kammaren och där utan votering godkänt. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att om kammaren nu skulle taga utskottets förslag, så hava kamrarna stannat i olika beslut, och vi skulle vara tvungna bereda oss på en votering efter pingst. Men det yrkande, som jag tagit mig friheten framställa, är som sagt bifallet av första kammaren, och jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till det av mig här framställda yrkandet.

Herr Hederstierna: I egenskap av en av kanslideputerade ber jag att fästa uppmärksamheten på att det anslag det här är fråga om avser att avhjälpa en olägenhet, som vi länge lidit av här i riksdagen, nämligen att registren komme ut alldeles för sent. De ha kommit ut så sent, att det rent av varit ett oeffterrettighetstillstånd i detta avseende här i riksdagen.

Kanslideputerade beslöto därför genast vid sitt sammanträde i början av riksdagen att man skulle komma med ett förslag, om huru man borde försöka avhjälpa detta. Det förslag, som i det avseende

Ang. anslag
för utgivande
av register till
riksdags-
trycket m. m.
(Forts.)

Ang. anslag
för utgivande
av register till
riksdags-
trycket m. m.
(Forts.)

framlagts, har blivit i huvudsakliga delar tillstyrkt av bankoutskottet. Jag behöver således icke längre uppehålla mig vid den saken. Den enda skillnaden emellan kanslideputerades och bankoutskottets förslag är frågan om de 1,000 kronor, som kanslideputerade begärt för att lämna i arvode till en kontrollant. Vi veta ju alla, att registerna komma ut alldeles för sent, och denna olägenhet har tilltagit med åren. Så kan jag som exempel nämna, att 1918 års sakregister ännu icke har kommit ut, och man har nu icke kunnat ge mig någon förhoppning om att det skulle kunna utdelas till kamrarnas ledamöter förrän i slutet av den nu ingångna månaden, således ett år sedan riksdagen ifråga avslutade sitt arbete. Vad urtima riksdagen beträffar skulle dess register komma samtidigt.

Nu vill jag påpeka, att bankoutskottet här velat ge oss kanslideputerade en liten gliring för att vi så sent skulle hava givit en person i uppdrag att utföra registreringsarbetet. Den lilla gliringen kunna vi taga med mycken ro, ty vi trodde, att vi skulle få så snart svar på vår framställning, att vi skulle kunna börja med det nya uppslaget. Men då det dröjde mer än en månad utan att vi fingo något svar, ansågo vi oss vara tvungna att fortsätta på det gamla sättet. I det fallet äro vi således fullkomligt oskyldiga.

Vad detta registreringsarbete beträffar, har det varit anförtrött åt en person, som under flera år onekligen gjort det mycket ordentligt och samvetsgrant. Men han har blivit alldeles för sent färdig med det. Det kan ju hända, att detta delvis beror på personen själv, men delvis är det naturligtvis alltid fallet med en person, som har ett sådant här uppdrag, att han lätt faller för frestelsen att skjuta undan arbetet till litet längre fram. Det är detta, som naturligtvis icke minst vållar, att det sedermera kommer för sent. Det är även detta, som å andra sidan gjort, att kanslideputerade ansett, att skall man verkligen komma ifrån denna olägenhet med försenandet av registerverkets utgivande, så måste man dels höja avlöningen till den, som fullgör registreringsarbetet — höja den så, att han verkligen får till huvudsysselsättning att arbeta med registret, — dels över honom ställa en person, som ständigt kontrollerar hans arbete, en sakkunnig man, med vilken han kan rådgöra, och vilken därjämte ser till, att arbetet fortskrider så snabbt som möjligt. Jag tror, detta skulle vara en nödvändig garanti för att vi verkligen skulle få registreringsarbetet utfört inom behörig tid, vilket är nödvändigt såväl för riksdagsarbetets gilla gång som för deras arbete, som efter riksdagen skola sysselsätta sig med riksdagens betänkanden och skrivelser, d. v. s. alla ämbetsverk och myndigheter, som höras över riksdagens framställningar. Jag tror, det vore en synnerligen malplacerad sparsamhet att nu draga in de 1,000 kronor, som kanslideputerade här gjort framställning om för detta ändamål. Dessutom skulle vi, som här redan blivit påpekat, om andra kammaren nu bifaller bankoutskottets förslag, få gemensam votering om detta, då första kammaren ju redan gått med på reservationen. Och detta skulle bliva en votering, som svårligen kunde komma förrän efter pingst. Detta är ju en olägenhet, som man bör försöka undvika i det längsta.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till det av herr Bogren framställda yrkandet.

*Ang. anslag
för utgivande
av register till
riksdags-
trycket m. m.
Förts*

Herr Kristensson: Herr talman! Det förhåller sig så, att utskottet har ägnat denna fråga en synnerlig uppmärksamhet och en särskilt grundlig behandling. Vi ha också haft tillgång icke blott till de handlingar, som här ligga före, utan till massor av handlingar, dels framställningar av doktor Velander, föreståndaren för riksdagens tryckeriexpedition, som ger ut ett av de register, som nu utkomma, dels åtskilligt annat.

Vi hava ju, som här förut framhållits, i allt väsentligt understött kanslideputerades framställning. Det är bara noga taget på en enda punkt, som utskottet avvikit ifrån deputerades framställning, och det är den, där det gäller kontrollantarvodet. Nu behöver man ju icke för andra kammaren sticka under stol med, vad det här egentligen gäller. Det är enligt vad det upplysts mig, kanslideputerades mening, att detta person- och sakregisters liksom interimregistrets utarbetande skulle uppdragas åt doktor Hagman. Jag tror, att detta är ett synnerligen lyckligt val, och att doktor Hagman är synnerligen kompetent till detta. Och jag grundar denna min uppfattning på att doktor Hagman redan nu har i uppdrag att verkställa vissa registreringsarbeten för riksdagens räkning. Sålunda är han nu sysselsatt med en ny edition av det s. k. Noraskogsregistret. Vidare är han sysselsatt med ett annat register, som riksdagen beslöt härom året, ett person- och sakregister för längre tid tillbaka. Nu förhåller det sig så, att ifråga om Noraskogsregistret har doktor Hagman en kontrollant över sig, nämligen riksdagsbibliotekarien. Och för detta har denne 1,000 kronor om året. Till det andra registret finnes också en kontrollant åt doktor Hagman, nämligen riksdagsbibliotekarien, och det har han också 1,000 kronor för. Nu är det meningen, att doktor Hagman även för här ifrågavarande register skulle få en kontrollant, i riksdagsbibliotekarien, som även för detta skulle få 1,000 kronor. Då man nu vet, att det skall bliva en urtima riksdag i år och ett register även för urtima riksdagen, så förmodar jag, det är meningen, att doktor Hagman skall verkställa registerarbetet även för denna, och då bör det väl bliva en kontrollant även för detta. Då blir det kanske fråga om 1,000 kronor ännu en gång. Detta, mina herrar, till en riksdagens tjänsteman här i riksdagsbiblioteket. Det är detta vi i utskottet icke ansett vara lämpligt.

Nu förhåller det sig vidare så, att riksdagen begärt en utredning om, huru det skall ordnas med riksdagens inre ekonomiskt-administrativa angelägenheter. Det finnes en av riksgäldsfullmäktige tillsatt kommitté, som arbetar på den saken, och nästa år torde ett förslag framkomma till riksdagen för att underställas dess prövning, huru det skall bliva med alla dessa många institutioner, som vi här hava. Det är möjligt, att det under nästa år kan komma att tagas under prövning, huruvida det kan vara ett lämpligt sätt att ordna med dessa register, att det just uppdragas åt kanslideputerade att hava hand om dem, då kanslideputerade i allmänhet resa från Stock-

Ang. anslag
för utgivande
av register till
riksdags-
trycket m. m.
(Forts.)

holm vid riksdagens slut, och registerarbetet till sin huvudsakliga del just fortgår, sedan riksdagen slutat, huruvida det icke kan vara lämpligt, att det ordnas på ett annat sätt då det icke är lämpligt för närvarande, att en del av registret ligger hos riksgäldskontoret under dess ledning och en annan del ligger hos en annan myndighet. Därför kan naturligtvis det beslut, vi nu fatta, endast bli ett rent provisoriskt beslut för innevarande år eller för så lång tid framåt till dess riksdagen tagit ställning till detta förslag, hur det skall framdeles ordnas med riksdagens inre ekonomiska och administrativa angelägenheter. Då man förvisso av naturliga skäl icke torde kunna förvänta, något som också utskottet sagt, att få registret färdigt i tid, som man normalt bör kunna få det, om ett kortregister påbörjas redan vid riksdagens början, hava vi anseit det vara skäl att för innevarande år besluta om detta kontrollantsarvode. Ty vi ville icke här i detta fall hava prejudicerat och bundit riksdagen för kommande fall. Detta är huvudanledningen.

Det förefaller mig vidare, att om det verkligen är nödvändigt, att en riksdagens tjänsteman skall behöva användas som kontrollant här, kan det ske utan att det i varje särskilt fall utgår så och så mycket i speciella arvoden.

Jag skall säga ett ord till. Det vinkas nu med, att om kammaren följer utskottets förslag, skola vi få en gemensam votering och att denna skulle komma först efter pingst. Till det vill jag erinra om, att bankoutskottet i tanke på att det möjligen kunde bli gemensam votering redan har beslutat att uppdraga åt sin ordförande att upp-sätta och underteckna en voteringsproposition, och det torde icke vara oöverstigliga hinder för, att det mycket väl kan låta sig ordnas så, att denna votering kan komma före fredagen. I alla fall tycker jag att denna kammare icke bör ta en sådan hänsyn. Det gäller väl att se till saken i första hand och till dylika förhållanden som här föreligga, först i andra hand. Och icke skall väl denna kammare vara nödd och tvungen att i fråga efter fråga just följa vad första kammaren behagat besluta.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Bäcklund* instämde häruti.

Herr *Källman*: Herr talman! Jag har begärt ordet för att framhålla, att man måste betrakta det som en mycket allvarlig olägenhet, att det här ifrågavarande registret icke kan komma oss till-handa tidigare än som nu brukar vara fallet. Herr Hederstierna har nyss framhållit, att registret för 1918 icke utkommer förrän i slutet av innevarande månad. Då vi litet var sent omsider fått riksdags-trycket för 1918, måste det anses som en oerhörd brist i vårt nuvarande arbete att icke hava tillgång till registret för samma år. Jag vet icke om denna brist fullständigt kan avhjälpas genom ett bifall till reservationen, men jag har trott, att tillsättandet av denne kontrollant skulle i mycket hög grad bidra till, att registret blir färdigt i vederbörlig tid. Av denna anledning har också en sådan icke obe-

tydlig samling av riksdagsmän som talmanskonferensen, sammansatt även av kanslideputerade och de ständiga utskottens ordförande, vid det tillfället, uttalat sin anslutning till det här reservationsvis framförda förslaget.

Nu vill jag mot herr Kristensson anmärka, att jag icke förstår vad han menar med tre olika slags register, ty här är verkligen fråga om ett register för lagtima riksdag, och det är för en sådan riksdag som jag vill förorda, att denna kontrollant skall hava ett arvode av 1,000 kronor. Är det fråga om riksdag, som pågår kortare tid, skulle kanslideputerade enligt förslaget äga rätt att bestämma det lägre arvode, som med hänsyn till arbetets omfattning vore skäligt.

Då emellertid för mig det avgörande är, att man får registret inom rimlig tid och då jag tror, att tillsättandet av en kontrollant i mycket hög grad påskyndar det här ifrågavarande arbetet eller i varje fall ger kanslideputerade möjlighet att framtvinga det, skall jag för min del, herr vice talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Tengdahl: Herr talman! Denna idé, som nu är på väg att arbeta sig fram, främställde jag för flera år sedan, men då var det icke någon som ville tro på, att den var den enda framkomliga vägen. Jag sade redan då, att det enda rimliga sättet att få registret i rätt tid vore, att man avskilde en man till detta arbete och satte honom att redan från riksdagens allra första stund följa med undan för undan vad som händer och sker efter riksdagstrycket. Jag begärde egentligen ordet för att säga, att med det gamla intresse jag har för dessa saker måste jag ställa mig ytterst skeptisk till nyttan av dubbla register, ett mera interimistiskt, som dock skulle nyttjas i en och en halv månader, och så ett som skulle komma tre månader efter riksdagens slut. Jag är sedan gammalt anhängare av att arbeta med kortsystem och dylikt, och meningen är väl, så vitt jag kan begripa detsamma, att den som skall syssla med detta skall lägga upp ett kortsystem för vardera registret. Om nu det ena kortsystemet är borta för sättning till det första registret, har han ju ingen nytta av detta, utan måste alldeles oberoende av detta register lägga upp ett nytt kortregister alldeles för sig. Nu är man ju icke av detta beslut bunden att ordna det på detta bakvända sätt, men jag har härmed endast velat säga, att med mitt gamla intresse för dessa saker måste jag ställa mig ytterst skeptisk till nyttan av dubbla register, som måste kosta en väldig massa pengar, och som man endast har nytta av under en kort tid.

Vidare vill jag säga, att jag ställer mig skeptisk beträffande uppgiften om, att det överhuvud icke går för sig, att få det riktiga, om jag så må uttrycka mig, registret färdigt på kortare tid än tre månader. Om man avskiljer en man enligt min gamla idé till att syssla med detta, till att från trонтаlet hållits och till riksdagens avslutande syssla med detta, så bör praktiskt taget registermanuskriptet kunna vara färdigt hart när i samma stund, som riksdagen förklaras vara avslutad eller åtminstone några få dagar efteråt. Om registret då föreligger färdigt i manuskript, så är det i högsta grad vidunderligt att

*Ang. anslag
för utgivande
av register till
riksdags-
trycket m. m.*

(Forts.)

*Ang. anslag
för utgivande
av register till
riksdags-
trycket m. m.*

(Forts.)

tänka sig, att det i en stad med så många tryckerier skall åtgå tre månader för att sätta och trycka detta. Jag är icke alldeles säker på, att icke en hel del av riksdagsregistret skall kunna sättas under riksdagen, ty det är väl en hel del saker, som föreligga avslutade peu à peu. Nu säger man, att med tabellsättning med så många linjer att sätta är det svårt att sätta i s. k. förråd, men omöjligt är det visst icke. Och jag skulle bra gärna vilja veta, om det kan vara verklig sakkunskap, som har inbillat herrarna, att det är omöjligt att göra detta register färdigt på mindre än tre månader, i synnerhet om man använder sig av det förfaringssättet, som jag tänkt mig, nämligen att detta riksdagsregister skulle kunna som riksdagstrycket i övrigt delas på en mängd tryckerier. Icke kan det vara nödvändigt att ett enda tryckeri trycker från bokstaven A till Ö, utan ett tryckeri tar bokstäverna A och B, ett annat bokstäverna C och D o. s. v., och på det sättet kan det delas mellan 15 tryckerier mycket väl, det är intet alls som hindrar, och sedan smäller man ihop det, även om det är tryckt på 15 olika ställen. Kvistigare är icke den saken.

Under herr Tengdahls anförande hade herr talmannen inträtt och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag skall inte ingå på något bemötande av vad den siste ärade talaren yttrade, jag skall endast be att få säga, att för den som inträngt i ärendet och i alla på saken inverkan förhållanden står det klart, att det icke finnes någon möjlighet att kunna få person- och sakregistren färdiga förrän omkring tre månader efter riksdagens slut.

Jag har emellertid närmast begärt ordet med anledning av herr Källmans yttrande. Jag tycker saken ligger så klar som helst: antingen uppdraga ekonomideputerade åt en noggrann och samvetsgrann och skötsam man att verkställa dessa register, och då behövs ingen kontrollant, eller också uppdrar man det åt en man, som man icke kan lita på, och då kan det behövas en kontrollant. Nu har jag det förtroendet för såväl ekonomideputerade som ock för doktor Hagman, vår grundlagstolkare, att han verkligen är en sådan person, att han i detta fall icke behöver denne kontrollant över sig, som skulle en gång var fjortonde dag se efter vad han gjort och icke gjort.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Rune: Herr talman! Det må vara så, som den senaste talaren säger, att om man uppdrar åt en ordentlig och arbetsam och pålitlig man att utföra registret, så skulle man vara säker om att det bleve gjort i tid, och då skulle det icke behövas någon kontrollant i det avseendet. Men nu hava vi erfarenhet därav, att då vi hittills uppdragit åt en person, som man ansett sig hava förtroende för, och som har förutsättningar att göra registret, har det visat sig omöjligt för honom att göra detta register färdigt i tid. Det är därför

man nu tror, att kanslideputerade icke hava annan möjlighet att försöka hjälpa denna sak på annat vis än att försöka skaffa nödig kontroll så att verkligen den som har att göra registret har en piska över sig ideligen. Herrarna veta nog, att det händer, att sådana personer, som syssla med sådant arbete, gärna vilja draga ut på det och hava en benägenhet att skjuta på saken, jag tror det vore en mycket dålig sparsamhet, om vi för att spara in 1,000 kronor här skulle riskera att icke få registret i tid.

Nu säger talaren på Stockholmsbanken, att det bör kunna gå fortare än på 3 månader. Ja, herr Kristensson vitsordade, att efter mycket grundliga undersökningar såväl i utskottet som hos kanslideputerade har man fått klart för sig, att det går åt 3 månader. Men jag skall vidare be att få lugna herrarna med att det är tillräckligt för det praktiska ändamålet med registret, att det blir färdigt inom 3 månader. Det finnes, så vitt jag kan bedöma, icke ringaste anledning att gå med på utskottets förslag, utan jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till det förslag, som framstälts av herr Bogren.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Bogren under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Kristensson, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det yrkande, som under överläggningen om bankoutskottets förevarande utlåtande nr 77 framstälts av herr Bogren, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Voteringen utvisade 79 ja mot 66 nej, vadan kammaren bifallit det av herr Bogren under överläggningen framställda yrkandet.

§ 5.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande vissa anslag under fjärde huvudtiteln å 1920 års riksstat m. m.

Efter föredragning av *punkten 1*, angående ett nytt ordinarie anslag benämnt »Penningbidrag och penningtillskott, förslagsanslag», begärdes ordet av

Ang. anslag för utgivande av register till riksdagstrycket, m. m.
(Forts.)

Ang. penningbidrag till de värnpliktiga.

Ang. penning-
bidrag till de
värnpliktiga.

(Forts.)

Herr Hansson i Stockholm, som anförde: Herr talman! Den reservation utan yrkande, som jag låtit anteckna vid förevarande punkt, är att betrakta närmast som en gensaga mot den situation, vari statsutskottet slutligen har försatts, när det skulle gå att beräkna anslagen på de återstående posterna under fjärde huvudtiteln. Denna situation har fört till att de anslag, som här föreläggas riksdagen till avgörande, äro ifråga om beräkningen synnerligen provisoriska.

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet under fjärde huvudtiteln framhöll krigsministern, att det hade varit nödvändigt på grund därav, att man intet definitivt hade bestämt om värnpliktstidens längd, att vid beräkningarna utgå från det vanliga antalet tjänstgöringsdagar, och det angavs tydligt av krigsministern, att till följd därav anslagsposterna hade blivit provisoriska. Krigsministern yttrade:

»De anslagsbelopp, som sålunda av mig föreslås att uppföras under hithörande titlar på 1920 års stat, äro följaktligen tills vidare provisoriska. Den definitiva regleringen av dessa anslag bör ankomma på senare beslut, vare sig under 1919 års riksdag eller å tilläggsstat vid 1920 års riksdag, och läser förslag om denna definitiva reglering i sinom tid böra av Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen.»

Jag tror icke, att någon skall motsäga mig, när jag uttalar, att det ur budgetsynpunkt är synnerligen betänkligt att skjuta över till 1920 års tilläggsstat reglerandet av anslag, över vilka riksdagen nu går att besluta. Statsutskottet har också velat försöka få fram en riktigare och säkrare beräkning. Statsutskottet har därför utbrutit dessa här kvarvarande punkter och i det längsta velat avvakta, att det i statsverkspropositionen utlovade förslaget om ändrad värnpliktstjänstgöring skulle inkomma i så god tid, att det bleve möjligt för statsutskottet att på basis av vad riksdagen med anledning av ett sådant förslag kunde komma att besluta, uppgöra riktiga beräkningar. Emellertid har, som bekant, detta förslag inkommit så sent till riksdagen, att statsutskottet icke kunnat avvakta beslut i denna fråga.

För min del skall jag icke här upptaga någon diskussion om huruvida det varit nödvändigt för Kungl. Maj:t att på detta sätt försinka en grundläggande fråga. Jag tillåter mig endast som mitt omdöme att uttala, att det hade varit, synes det mig, möjligt för Kungl. Maj:t att framlägga detta förslag lika bra några månader tidigare som att framlägga det i riksdagens sista timme. Den omständigheten emellertid, att förslaget så sent framkommit, har gjort, att det icke blott i statsverkspropositionen blivit i hög grad provisoriska beräkningar, utan också att riksdagen måst bevilja anslag, som bära en i mycket hög grad provisorisk karaktär. Det kan också få till följd, att riksdagen 1920 får ganska allvarliga efterräkningar. Det gäller mindre den punkt, som det här är närmast fråga om, nämligen anslag till de värnpliktigas avlöning där det ju icke kan uppstå underskott, men där eventuellt överskott på anslaget utan vidare går till kassafonden. Det gäller emellertid i så mycket högre grad följande anslag och framför allt en sådan anslagspost som den, vilken rör

mathållningen. Denna post har i riksstaten beräknats till något över 9 miljoner kronor, och man har vid beräkningen utgått från ett portionspris på 60 öre. Nu är emellertid för närvarande det faktiska portionspriset omkring 2 kronor 25 öre. Vart en sådan oriktig beräkning leder har man ganska god belysning av, om man ser på denna post under 1918. Då beviljades till mathållningen ett vanligt anslag 9,448,338 kronor och som förstärkningsanslag, beräknat efter 50 procents ökning, 4,724,200 kronor. För det året uppgick sålunda mathållningsanslaget till något över 14 miljoner, men dock överskreds detta anslag med 27 miljoner kronor. Kostnaden för mathållningen gick sålunda under 1918 till över 40 miljoner kronor. Nu ha vi fått ett anslag, beräknat efter samma antal tjänstgöringsdagar, men slutande på 9 miljoner kronor. Departementschefen har visserligen framhållit, att man gjort denna beräkning därför att frågan om värnpliktsövningarna icke var avgjord, och att genom en minskning av värnpliktsövningarnas längd skulle naturligtvis detta anslag, ehuru beräknat efter ett för lågt portionspris, kunna något så när anses komma att räcka till. Jag vill då påpeka, att så icke kommer att bli förhållandet vid ett bifall till det förslag, som Kungl. Maj:t senare framlagt beträffande värnpliktsövningarna. Även om man räknar med att under nästa år livmedelskostnaderna skola gå ned, så att man får att räkna med ett portionspris av exempelvis 2 kronor 10 öre, så skulle man nödgas gå ned till ett antal tjänstgöringsdagar av 4,300,000 i stället för de beräknade 15,140,000 för att det beräknade antalet skulle räcka. D. v. s. om anslaget skulle räcka till, skulle man nödgas minska hela tjänstgöringstiden för de värnpliktiga till under 4 månader. Det talas nu visserligen om en 4 månaders tjänstgöringstid, föreslagen av Kungl. Maj:t. Envar, som har läst propositionen, är emellertid på det klara med, att det visst icke här är fråga om en begränsning till 4 månader, utan att den faktiska tjänstgöringstiden, även om regeringens förslag skulle mot förmodan bifallas av första kammaren, icke kommer att stanna vid 4 månader utan väsentligen överstiga den tiden. Man kan sålunda, även om man tar i betraktande det senare av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, fastslå, att ett sådant anslag som mathållningsanslaget är fullkomligt oriktigt beräknat, och vi måste, när vi gå att bevilja detta anslag, göra det i det medvetandet att vi få till 1920 en bakläxa på just det anslaget, låt vara att det icke kommer att synas i förslag till riksdagen, därför att man bara tar ut dessa andra behov ur kassafonden, och man vet sålunda icke förrän man senare kan konstatera hur stort överskridandet varit, hur mycket man hade räknat fel på, när anslaget fastställdes. Jag tror, att det är befogat att man, när man har att behandla dessa ärenden, gör en bestämd gensaga mot att man försatts i en situation, där det icke var någon möjlighet att riktigt beräkna utgifterna.

Beträffande den föreliggande posten till värnpliktigas avlöning har jag och ett tiotal partivänner i motion föreslagit en nedsättning till ett mycket ringa belopp. Förutsättningen för en sådan nedsättning skulle vara ett bifall till ett av oss i en annan motion framställt yrkande om inställande av vapenövningarna under även nästa år.

Ang. penningbidrag till de värnpliktige.

(Forts.)

Ang. penning-
bidrag till de
värnpliktiga.
(Forts.)

Då emellertid detta förslag under hela tiden vilat hos lagutskottet i avvaktan på regeringens förslag i fråga om värnpliktsövningarna, har icke riksdagen fått tillfälle att yttra sig över detsamma. Det har sålunda inom statsutskottet för mig icke varit någon möjlighet att här fullfölja ett yrkande, som icke kunde komma att stå i någon överensstämmelse med vad som i gällande lag stadgas. Jag har därför ansett mig vara förhindrad att på denna punkt yrka någon nedsättning, och jag har, herr talman, nu intet yrkande. Jag har endast velat vid föredragningen av punkten inlägga en gensaga mot detta mycket betänkliga sätt att göra upp en budget, där man fastställer anslag, som man på förhand vet äro oriktiga.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. trupp-
förbandens
övningar.

Punkten 6, angående anslag till truppförbandens övningar.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 46 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte

a) i riksstaten uppföra ett nytt ordinarie anslag, benämnt »Truppförbandens övningar, reservationsanslag», och

b) att under detta anslag anvisa ett belopp av 2,089,459 kronor.

Vid punkten voro emellertid fogade reservationer av herrar *A. C. Lindblad*, *Eriksson* i Grängesberg, *Anderson* i Råstock, *Hansson* i Stockholm, *Jansson* i Falun och *Andersson* i Gävle, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i riksstaten uppföra ett nytt ordinarie anslag, benämnt »Truppförbandens övningar, reservationsanslag», och

b) under detta anslag anvisa ett belopp av 1,584,849 kronor; samt

av herr *C. G. Ekman*.

Punkten föredrogs. Därefter yttrade:

Herr *Hansson* i Stockholm: Herr talman! Vid förevarande punkt ha de socialdemokratiska representanterna i statsutskottet antecknat en reservation med yrkande, att det av utskottet föreslagna beloppet, 2,089,459 kronor skulle minskas med 504,610 kronor till 1,584,849 kronor. Den minskning, som sålunda av oss påyrkats, är beräknad på följande sätt. I Kungl. Maj:ts av statsutskottet tillstyrkta förslag har under anslaget till truppförbandens övningar beräknats en summa av 358,500 kronor till truppförbandens vinterövningar. Vidare ingår i anslagsposten ett anslag av 95,910 kronor till frivilliga övningar vid landstormen och slutligen också ett anslag av

50,200 kronor till övningar utom förläggningssorten med studentformationerna.

*Ang. trupp-
förbandens
övningar.*
(Forts.)

Beträffande det sista anslaget kan man av statsverkspropositionen icke få någon annan uppfattning än att det här är fråga om ett nytt anslag. Det meddelas, att arméförvaltningen vid början av 1918 ingick med hemställan om medelanvisning för anordnande av övningar utom förläggningssorterna med studentformationerna och att Kungl. Maj:t svarade med att uppdraga åt arméförvaltningen att i sina beräkningar av anslagen under 1920 års stat även inkomma med förslag i fråga om dessa särskilda övningar. Det förefaller mig, att i det ögonblick då man står inför en minskning av vapenövningarna det borde vara framför allt angeläget att icke utöka dessa övningar med nya, och det synes mig, som om det skulle utan någon våda kunna anstå till efter det försvarsrevisionens resultat föreligger med igångsättande av dessa övningar utom förläggningssorten med studentformationerna.

Beträffande de frivilliga övningarna för landstormen har för oss varit bestämmande samma skäl, som föranlett oss att yrka, att inga anslag skulle beviljas till vanliga övningar och kaderövningar vid landstormen.

Slutligen ha beträffande vinterövningarna två skäl för oss varit avgörande. Det synes ju vara Kungl. Maj:ts mening att vinterutbildningen skall försvinna. Det synes åtminstone framgå av den form, som Kungl. Maj:t givit sina propositioner rörande begränsning av värnpliktsövningarna, att man i första hand ville komma bort från dessa vinterövningar. Men även om detta skäl icke skulle förefinnas, så är det ett annat, som synes oss tillräckligt starkt tala för att man icke å 1920 års stat beräknar anslag för dessa övningar. Det upplyses i departementschefens yttrande, att vid utgången av 1917 fanns på vinterövningsanslaget en behållning på 213.367 kronor 91 öre, härtill kommer 1918 års anslag på 320,000 kronor; man hade då ett anslag på 533.367 kronor 91 öre att räkna med. I departementschefens yttrande upplyses, att av detta anslag till september 1918 förbrukats 208.003 kronor 95 öre. Det skulle sålunda vid den tiden kvarstå 325.363 kronor 96 öre. Dessutom har på 1919 års stat beviljats anslag för ändamålet. Det förefaller sålunda, som det borde på detta anslag finnas kvar en avsevärd besparing, och under sådana omständigheter skulle, även om man utginge ifrån att vinterövningar fortfarande skola anordnas, det vara en överloppsgärning av riksdagen att anvisa medel på 1920 års stat för sådana övningar.

Jag ber herr talman att på de grunder jag här anfört få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade socialdemokratiska reservationen.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilsson: Herr talman, mina herrar! Reservanterna vilja minska anslaget, såsom den sista ärade talaren har anfört, förnämligast i tre hänseenden. Först och främst vilja de alldeles slopa anslaget till vinterövningar.

Ang. trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)

Det går emellertid icke för sig att göra det. Jag vill icke alls vidkänna riktigheten av det påstående den ärade talaren gjorde, att det är Kungl. Maj:ts avsikt att alldeles fullständigt slopa vinterövningarna. Vi kunna nämligen icke göra oss fria från det faktum, att vi i vårt land med dess långa utsträckning åt norr och söder hava vinter för halva landet ungefär sex månader av året. Och om man nu också kan utgå ifrån, att för infanteriet tilldelade värnpliktiga en sommarrekrytskola kommer till stånd, så bör ej hinder läggas för de stamanställda och för officerare och underofficerare att få utbildning i det speciella vinterförfarandet. Dessutom förekommer det i varje fall vinterutbildning för specialvapnen. Slutligen bör icke glömmas, att det är en viss kontingent av 1918 års värnpliktsklass, som kommer att vara inne instundande vinter.

Vad därefter angår studentformationernas övningar, så föreligga verkligen trängande behov att göra dessa så fältmässiga som möjligt. Och för att de skola kunna bli det, behöva dessa formationer förflyttas från sina förläggningssorter till andra platser. Så har också förut ägt rum, men anslag till detta ändamål har beviljats från anslaget till arméns diverse intendenturbehov, vilket anslag emellertid visat sig vara otillräckligt för att bestrida såväl dessa kostnader som de kostnader, vilka regelmässigt skola utgå från detta anslag. Jag har därför ansett det vara riktigt, framför allt med hänsyn till den nya uppställningen av riksstaten, att det belopp, som erfordras för studentformationernas förflyttning till de nya förläggningssorterna, uppföres under det nya övningsanslaget.

Slutligen yrkas jämväl, att anslaget till de frivilliga landstörmsövningarna icke vidare bör utgå. Jag vill med anledning härav säga, att det att icke vilja bereda möjlighet för de landstormsmän, som frivilligt önska öva sig, att få göra detta, synes mig vara nära nog obilligt. Så länge förhållandena i världen äro sådana, att ett väpnat försvar alltjämt erfordras, och då värnpliktslagen ålägger landstormsmännen viss tjänstgöring, bör väl den, som frivilligt vill bereda sig härför, lämnas möjlighet till sådan övning.

Då här talas om reservationer, som möjligen skulle finnas kvar vid årsskiftet, vill jag i anledning härav göra den erinran, att den reservation, som fanns å detta anslag, blivit anlitad för de övningar, vilka redan förekommit under innevarande år. Dessa övningar hava visserligen endast omfattat vissa officerare, underofficerare och stamanställda, men med hänsyn till de kostnader dessa övningar på grund av dyrtiden dragit i jämförelse med de kostnader, som beräknades 1914, äro dessa reservationer i mycket hög grad tagna i anspråk.

Vidare har jag i propositionen hemställt, att i och för en del förbättringar i truppens förläggningsförhållanden, förbättringar, som väsentligen äro av hygienisk natur och i hög grad av behovet påkallade, besparingar å anslaget måtte få tagas i anspråk.

Till sist ber jag få erinra om, att intet förstärkningsanslag i år blivit ifrågasatt till hästlega. I fjol anvisades härför 700,000 kronor, men i år skall ersättningen till hästlega utgå från det anslag, varom här är fråga. Denna hästlega är beräknad till ett pris av 2 kronor

för häst och dag vid övningsstid om 120 dagar och 3 kronor 50 öre för kortare lejningsstid. Var och en inser och förstår mycket väl, att för det priset kan man icke leja hästar nu för tiden, och hade icke Kungl. Maj:t ingått på det systemet att uppköpa hästar för att leja ut dem till fodervårdar, så skulle detta anslag icke på långt när ha räckt till även med detta förstärkningsanslag. Detta anslag för övningsbehov, är emellertid av reservationsanslags natur, och skulle man göra en besparing vid en rubrik under detta anslag, så behövs den säkerligen mer än väl för att täcka brister, som komma att uppstå under andra rubriker vid samma anslag. Vid sådant förhållande synes det mig, att de största skälen tala för att här bifalla utskottets förslag.

Ang. trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)

Herr J ö n s s o n i Ravinge: Herr talman! Jag skall be att få yrka en liten förändring i motiveringen. Det har nämligen råkat insmyga sig ett litet fel här, i det att på sidan 7 står:

»Vinterövningar 2,675 kronor.
i stället skall det vara »Resekostnader för arméns sjuksköterskor
2,675 kronor.»

Beträffande de skäl, som anförts av herr Hansson i Stockholm mot att bevilja det anslag, varom här är fråga, nämligen 2,089,459 kronor, så har ju redan hans argumentation för en nedsättning med något över 500,000 kronor så utförligt bemötts av herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet, att det knappast torde vara behöfligt, att jag för min del tillägger något därutöver. Jag skall därför endast be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr H a n s s o n i Stockholm: Det fanns i herr krigsministerns yttrande två saker, som förtjäna att särskilt uppmärksammas.

Det framhölls till en början, att det beträffande anslaget till vinterövningarna skulle vara nödvändigt att bevilja beloppet nu, dels därför att reservationerna i hög grad tagits i anspråk under detta år och dels därför att en viss kontingent av 1918 års klass skall ligga inne under instundande vinter.

Vi ha ju här i kammaren i allmänhet haft den uppfattningen av anförandena från statsrådsbänken, att inkallandet av 1918 års klass huvudsakligen skett för att tillgodose den s. k. vård- och vakttjänsten. Hittills har det icke från regeringens sida offentligen förklarats, att avsikten vore att gå in för en annan ordning, men nu får man på en sådan här punkt alldeles oförmodat den upplysningen, att dessa värnpliktiga av 1918 års klass, som skola inkallas och ligga kvar till i april nästa år, icke blott skola övas i vanlig ordning utan även deltaga i dessa speciella vinterövningar, som man hade trott, att vi skulle komma ifrån.

Fråga är, om icke en dylik upplysning borde vara en ytterligare anledning för kammaren att taga sig något till vara, när den går att besluta över detta anslag. Jag tror nämligen icke, att det i allmänhet är kammarens mening, att man, såsom avsikten här synes vara, skall lägga tyngdpunkten på den militära utbildningen vid inkallandet av dessa värnpliktiga av 1918 års klass.

Ang. trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)

Det upplystes vidare, att reservationerna skulle vara i det närmaste förbrukade. Det angavs icke några siffror, men jag måste uttala min ganska stora förvåning över att man i år skulle ha förbrukat dels den reservation på omkring 300,000 kronor, som stått kvar från 1918 och dels årets anslag, och detta skulle ha skett, trots att inkallelser och övningar icke ägt rum i sedvanlig omfattning och vinterövningarna väsentligen inskränkts till övningar med officerare och underofficerare. Jag har ingen rätt att betvivla herr krigsministerns uppgift, men det är ganska märkligt, att han nu emot mig anför, att reservationsanslaget är förbrukat, sedan han själv gent emot arméförvaltningens äskande framhållit, att man på grund av reservationerna icke behöfde tillmötesgå dess krav.

Beträffande sedan den andra märkliga omständigheten, som påpekats i krigsministerns anförande, så har ju den på det kraftigaste bekräftat, vad jag under första punkten anfört nämligen, att beräkningarna i denna huvudtitel äro gjorda på ett synnerligen egendomligt sätt. Här hänvisas av krigsministern till, att man vid beräkningen av kostnaderna för hästlegan utgått ifrån ett orimligt lågt lejningspris. Då skall man, i stället för att göra en riktigare beräkning förbehålla sig möjlighet, att från anslag, som beviljats för andra övningar, taga medel för att fylla de hål, som kunna uppstå på grund av de oriktiga beräkningarna.

Vid prövningen av denna anslagspost har jag för min del även i fråga om hästlejningen varit mycket betänksam mot att gå med på förslaget. Jag skulle ha velat markera, att man även på den punkten bort iakttaga en viss återhållsamhet, vid en tid, då man måste på varje område spara, för att något så när kunna reda ut den statsfinansiella situationen. Och jag tror icke, det kan vara en riktig princip, att man här skulle gå in för att bevilja anslag till vissa ändamål, under förutsättning att dessa anslag icke äro behöfliga för dessa ändamål, men underförstått, att det kan uppstå brist på andra håll, och då tar man och fyller i hålet, från sådana håll, där man fått litet för mycket. Jag tror icke, det kan vara någon säker grund för riksdagens anslagsbeviljande, om man skulle på det sättet räkna fel och sedan trösta sig med, att man kan fylla i från andra håll, där man tagit till litet rikligare.

Jag skulle vilja tillägga, att beträffande studentformationerna kan man knappast av vad, som uttalats i statsverkspropositionen, få den uppfattning, som nu här hävdats av herr krigsministern, nämligen att detta anslag endast skulle vara en överflyttning ifrån ett annat anslag. Det heter här på sid. 401: »Uti underdånig skrivelse den 28 februari 1918 framhöll inspektören för infanteriet önskvärdheten av att studentkompani, studentkulsprutekompani och av vapenföra medicine studerande sammansatt kompani finge till förfogande erforderligt anslag, motsvarande truppförbandens övningsanslag, för att utföra övningar utom förlägningsorten.

Med anledning härav anbefalldes Kungl. Maj:t genom brev den 31 maj 1918 arméförvaltningen att i sammanhang med angivande av lantförsvarets medelsbehov för år 1920 inkomma med förslag till an-

visande av medel för ifrågavarande ändamål.» Jag tror icke, att någon riksdagens ledamot av denna formulering av statsverkspropositionen kan få någon annan uppfattning än, att det här är fråga om anslag till ett nytt behov, och vad som för övrigt i sammanhanget anförts gör det icke möjligt, att av det av mig föredragna stycket få någon annan uppfattning.

Ang. trupp-
förbandens
övningar.
(Fort-

Huru som helst, antingen detta anslag förut utgått ifrån annan post eller ej, så förefaller det mig, som om detta är en övning, som man utan någon våda för försvaret kan spara in, även om man, såsom her i krigsministern, hänvisar till, hurudan världen ännu är. Detsamma gäller beträffande anslag till de frivilliga landstörmsövningarna. Jag skall icke här upptaga någon debatt om lämpligheten av denna frivilliga utbildning. Det kan ju dock hända, att det är riktigare, att, därest man skall vapenöva landets försvarare, detta sker under vanliga former och att den där frivilligheten, som ligger dels i de frivilliga landstörmsövningarna och dels i det frivilliga skytteväsendet, försvinner ur vår försvarsorganisation.

Jag skall emellertid icke på den punkten upptaga någon diskussion. Jag anhåller endast att få vidhålla mitt första yrkande.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilsson: Jag vill, herr talman, endast inlägga en alldeles bestämd gensaga mot den ärade talarens på Stockholmsbänken påstående, att jag skulle hävda den meningen, att om det uppstode brist på ett håll i budgeten, skulle man kunna fylla i detta genom att taga på annat håll. Så föllo sig säkerligen aldrig mina ord. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att här är det frågan om ett och samma anslag, nämligen reservationsanslaget till truppförbandens övningar. Det är visserligen olika rubriker under samma anslag, men det är dock samma anslag, och ett anslag, som i sin helhet är av reservationsanslags natur.

Jag skall icke upptaga en debatt med herr Hansson vidare, men jag vill endast säga, att enligt min mening skulle det icke vara på något sätt till varken glädje eller gagn för de värnpliktiga, som komma in under högvintern, om de icke ens skulle få öva sig i en så stärkande och nyttig idrott, som skidåkning i varje fall är.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag ber att såsom slutreplik få säga, att jag icke tror, att vi vid inkallelserna utgått ifrån att bereda de värnpliktiga av 1918 års klass någon särskild trevnad. Avsikten har ju varit, att man skulle så begränsa inkallelserna, att man endast toge ut, vad som var nödvändigt för den tjänst, man icke kan undkomma. Därav synes följa att man icke skulle göra några extra övningsarrangemang för att de, som inkallas, skulle få det »trevligt».

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Det ser ut, som om herr Hansson hade den uppfattningen, att, när man kallar in folk för en tjänstgöring, som huvudsakligen skall bestå i vakttjänst och handräckningsarbete, kan man låta dem dag för dag hålla på

Ang. trupp-
förbandens
övningar.
(Forts.)

med detta göra. Det tror jag skulle bli en synnerligen tråkig tjänst för dessa värnpliktiga, som fullständigt skulle bli utledsna på en slik tjänstgöring. Åtminstone vill jag själv vitsorda från min egen värnpliktstid, att något tråkigare finns icke. Det är klart, att de inkallade böra ha en smula omväxling i detta enformiga vakt- och handräckningsgöra, och då de kunna få sådan, genom att öva sig i skidåkning t. ex., som de sedermera kunna ha nytta av, så kan jag icke förstå vilken skada, som skulle vara skedd därmed.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Jönsson i Revinge, samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 6) av utskottets förevarande utlåtande nr 200 med den ändring i motiveringen som under överläggningen föredragits av herr Jönsson i Revinge, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 74 ja mot 71 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Jönsson i Revinge.

§ 6.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 201, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar m. m.

Punkterna 1 och 2.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—14.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Härpå föredrogs *punkten 15*, angående anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten; och yttrade därvid:

Ang. säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Herr Thore: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet har avstyrkt min motion om högre anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten och den begäran, jag har framställt i fråga om viss utredning av rikets lots- och fyrväsende, och detta, såvitt jag kan finna, utan någon som helst motivering. Utav detta drager jag den slutsatsen, att statsutskottet ställer sig tämligen likgiltigt till frågan om säkerhetsanstalterna vid rikets kuster. Jag måste dock påminna om, att jag hade en motion i nära överensstämmelse med denna vid 1917 års riksdag. Denna motion godtogs av andra kammaren, den godtogs också av ett av första kammarens tillfälliga utskott, men föll i första kammaren. Resultatet blev emellertid det, att en utredning igångsattes, som tog fasta på ett par av de punkter, som jag framkommit med, nämligen beträffande omarbetning av lotsstadgan och utsträckande av lotsfrihet för mindre fartyg. Den utredningen har nu pågått i närmare två år, men ännu har jag ej sett något resultat, ehuru det ärende, som det gällt att utreda, är av tämligen enkel beskaffenhet.

Nu har jag i denna motion särskilt fäst mig vid nödvändigheten av en ökning av säkerhetsanstalterna vid rikets kuster. Det är nämligen så, att det har under ett antal år, även innan detta anslag ingick i riksstaten, utgått ett anslag av 460,000 kronor till utökande och vidmakthållande av säkerhetsanstalterna vid rikets kuster. Detta anslag har beviljats ända till i år. Nu fann jag till min förvåning, att man prutat av på detta anslag. Lotsstyrelsen hade begärt 460,000 kronor, men herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet har avprutat på det sålunda föreslagna beloppet, så att detta skulle utgå med något över 164,000 kronor. Det är betänkligt, att en sådan avprutning har skett, och jag förstår sannerligen ej, hur säkerhetsanstalterna skola kunna vidmakthållas, om man på det sättet nedsätter detta anslag. Det är anslag till nytt maskineri till ett par fyrskepp, som slopats, och vidare är det också en del fyrrar, som från lotsstyrelsen begärts, men som herr statsrådet icke upptagit och statsutskottet icke gått med på. Bland dessa är det i Norrland en ny fyr på Klyvaren, om vilken lotsstyrelsen säger att »mellan Malörens och Rödkallens fyrrar i Norrland finnes icke någon fyr. Då nämnda fyrrars lysvidder icke nådde varandra, vore en del av denna kuststräcka fullkomligt obelyst. Den nu föreslagna nya fyren vore dels avsedd att utfylla den lucka i kustbelysningen, som nu förefinnes, dels ock att medelst olika färgade fyrsektorer varna för utanför kusten belägna, för sjöfarten farliga grund».

Ang. säkerhetsanstalter för sjöfarten.
(Forts.)

Det var mig fullständigt obekant, att på svenska kusten fanns en sträcka, som icke hade fyrbelysning på natten. Jag tror eljest ej, att på svenska kusten eller någonstädes i Europa, om icke på Norra Ishavet eller Novaja Semlja man icke hade ett utvecklat fyrväsende överallt där seglation framgår. Men nu finner jag, att vi i nämnda fall kunna jämställa oss med dylika kuststräckor, och jag finner det i hög grad förvånande, att man verkligen icke för länge sedan tillgodosett detta behov och att denna fyr icke blivt medtagen av herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet.

I yttrandet över min motion säger lotsstyrelsen angående punkten om säkerhetsanstalter, att »nedsättningen i anslaget till säkerhetsanstalter torde berott på tillfälliga förhållanden och väl icke är avsedd att, sedan dessa förhållanden upphört, fortgå eller minska möjligheterna till fullföljande av den plan, som är uppgjord för tillgodoseende av ökad säkerhet och regelmässighet i trafiken kring våra kuster». Ja, det är ju ganska svagt hållet det där. Det förefaller, som om även lotsstyrelsen vore tämligen likgiltig. Men i alla fall framhåller lotsstyrelsen, att det här endast är fråga om en tillfällig nedsättning.

Nu skulle jag vilja fråga herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet, om det här verkligen blott är fråga om en tillfällig nedsättning och om meningen är att till ett annat år komma med förslag om utökning av detta anslag. Det kan tydligen ej gå på detta sätt, att man nedsätter anslaget. Dessa 460,000 kronor äro nätt och jämt tillräckliga under de tider, när det råder normala priser på sådana utensilier, som det här rör sig om. Men kostnaderna ha ju gått upp, och man finner av anslag, som begäras av t. ex. järnvägarna eller eljest statens affärsdrivande verk, att man måst öka anslagen på grund av den inträdda ökningen i materielprisen. Här, där man icke begärt någon ökning, har man icke fått vad man begärt, utan beloppet har blivt nedprutat till icke stort mer än $\frac{1}{3}$. Detta får tydligen icke fortgå. Nu rör det sig icke om skattemedel, utan medel, som utgå av sjöfarten, nämligen av lotspengarna och fyr- och båkavgifterna, och dessa ha under gångna tider varit så stora, att staten icke blott fått betalt för alla omkostnader för lotsverket, utan dessutom gjort sig tillgodo åtskilliga miljoner på grund av ökade lotspengar. Det var väl icke meningen, att staten, då den övertog detta verk, skulle göra någon förtjänst, utan förutsättningen var, att de pengar som kommo in, också skulle användas för avsedda ändamål och att staten sedan ytterligare skulle tillsätta en viss del, och det var sålunda ej meningen, att staten skulle göra sig miljontals kronor i förtjänst. Staten övertog detta verk den 1 januari 1915, och då värderades lots- och fyrväsendet, fyrrar och säkerhetsanstalter till närmare 14 miljoner kronor. Således kan man säga, att detta är en present, som staten fått av sjöfarten, vilken inbetalt vart enda öre till säkerhetsanstalterna. Dessutom befanns det vara omkring 1 miljon i kassan. Det är klart, att man under sådana förhål-

landen har vissa förväntningar på att när statsverket övertager en sak den också behörigen vidmakthålles.

Det är tydligen bedrövligt ställt med ekonomien inom lotsverket. Det förekom på minkonferensen, att framställning gjordes om utprickning av minfalten vid Öresund. Då svarades från lotsstyrelsens sida, att man gärna ville göra det, men man hade icke medel. Det låter otroligt, att det skall vara så i ett statsverk, och jag vill ge uttryck åt den önskan och förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet icke låter det fortgå vidare på detta sätt, utan verkligen tar i med kraft för att man må få de anslag till lots- och fyrväsendet, som verkligen äro påkallade.

Ang. säkerhetsanstalter för sjöfarten.
(Forts.)

Chefen för sjöförvarsdepartementet, herr statsrådet Palmstierna: Jag begriper icke varför herr Thore här tar upp denna debatt igen. Statsutskottet anser ju, och detta ganska enhälligt, att departementschefen förfarit riktigt, men det oaktat framställer herr Thore nu omigen frågor på denna punkt. Om jag ber herr Thore vara vänlig att läsa vad departementschefen härvidlag yttrat, så är jag övertygad om att han skall få nöjaktigt svar. Redan i protokollet för den 9 januari, d. v. s. statsverksprotokollet, står det beträffande lotsstyrelsens framställning om reserverande av ett belopp av 100,000 kronor, att detta under nuvarande förhållanden icke bör ske, emedan tiderna icke äro sådana att fonderingar nu böra utföras i riksstaten. I fråga om annat förklarar att det bör uppskjutas i avvaktan på, att ifrågavarande anordningar må kunna verkställas för ett mot den ursprungligen beräknade kostnaden närmare svarande belopp. Det hänvisas alltså till billigare tider. Och vidare heter det, att ett uppskov därmed till en senare tidpunkt icke kan föranleda några större olägenheter o. s. v.

Var och en förstår, att det i år måste vidtagas besparing och att denna måste huvudsakligen inrikta sig på sådana anordningar, som icke nödvändigtvis behöva fullbordas i år, och det är vid sådant förhållande ganska naturligt att man intagar en avvaktande hållning. Jag tycker icke att detta är mycket att resonera om utan det hela förefaller helt naturligt, och då även statsutskottet haft samma uppfattning, så tycker jag, att vi kunde nöja oss med det, herr Thore.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 35, anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 yttrade

Ang. ändring i lagen om skiljemän.

Ang. ändring
i lagen om
skiljemän.
(Forts.)

Herr Lübeck: Herr talman! På grund av ett gammalt intresse för handels- och industriens skiljedomsfrågor, så ber jag att här få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk med några ord.

Utskottet har i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition framhållit, att syftet med det här föreliggande förslaget är att undanröja den möjlighet till obstruktion, som skiljemannalagen erbjuder, och det lider icke något tvivel om, att en sådan ändring av den nuvarande skiljemannalagen kan vara nog så önskelig. Vad jag emellertid här velat framhålla är, att det är min bestämda uppfattning, att man därigenom i ganska ringa mån undanröjer de olägenheter, med vilka den nuvarande skiljemannalagen är behäftad. Själva grundvalen för den nuvarande skiljemannalagen är, såvitt jag kan finna, oriktig, nämligen därutinnan, att den inrymmer rättighet för parterna att själva välja skiljemän, d. v. s. att själva välja domare. Hela detta system är, enligt min mening, oriktigt, och jag tror ej, att man med detta system kan åstadkomma några reformer i skiljemannalagen, som göra denna lag till vad den bör vara. Skiljemännen böra enligt min uppfattning utses opartiskt, eller åtminstone bör man komma därhän, att skiljemännen utses bland särskilt på förhand utvalda personer, som kunna anses verkligen kompetenta att fullgöra skiljemannaskapet, således i överensstämmelse med vad numera gäller i fråga om expropriationslagstiftningen vid utseende av expropriationsnämnd.

Inom handels- och industrivärlden har man med behjärtande av detta önskemål också gått till en sådan ordning, när det gäller att utse dessa skiljemän. Våra handelskamrar ha bildat en särskild organisation, genom vilken handelstvister kunna avgöras av skiljemän, som utses på särskilt sätt. Inom industrien har man slutit sig tillsammans i Sveriges tekniskt-industriella skiljedomsinstitut, där representativa organisationer utse en särskild styrelse, bestående av ett tiotal personer. För avgörande av tvister, som på grund av kontrakt eller eljes skola hänskjutas till skiljedom, utser denna styrelse en skiljenämnd, bestående i regel av tre personer, varav en framstående jurist och två tekniker, och som skola vara de, vilka äro bäst ägnade att avgöra föreliggande tvistefrågor. Således är det i detta fall tre fullkomligt opartiskt utsedda sakkunniga personer.

När utskottet vidare framhåller nödvändigheten av att vederbörande överexekutor, där denne skall utse skiljeman, vilket efter ändringsförslaget i större utsträckning blir förhållandet, ägnar omsorgsfull prövning åt de kvalifikationer, som för tvistens avgörande böra fordras av skiljemännen, torde vi kunna vara ense om, att överexekutor icke kan vara lika kompetent att fylla den uppgift, vilken sålunda lägges på honom, som en särskilt kvalificerad styrelse för ett skiljedomsinstitut bör vara. Hans möjlighet att välja rätt blir ofantligt mycket mindre, än vad den måste vara hos ett för ändamålet särskilt tillskapat organ, som har speciella förut-

sättningar att rätt bedöma skiljemännens kvalifikationer just för föreliggande uppgift.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag har ansett, att, då utskottet särskilt betonat nödvändigheten av att utan dröjsmål åstadkomma en mera effektiv revision av skiljemannalagen, det vore av intresse att få dessa synpunkter beaktade.

Ang. ändring
i lagen om
skiljemän.
(Forts.)

Herr *Nylander* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört första lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner om upphävande av strafflagen för krigsmakten samt lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Punkten 1).

I en inom första kammaren väckt motion, nr 71, vilken hänvisats till första lagutskottet, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag, helst till denna riksdag, om upphävande under alla förhållanden av den speciallagstiftning, som innefattades i lagarna om strafflagen för krigsmakten samt om krigsdomstolar och rättegången däri.

Ang. upphävande av
strafflagen för
krigsmakten
m. m.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan punkten föredragits yttrade

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Här föreligga två motioner, en av herr Lindhagen och en av herr Vennerström m. fl., i vilka bägge motioner det påyrkas, att man skall vidtaga åtgärder för att fortast möjligt åstadkomma ett borttagande av den speciallagstiftning, som kallas strafflagen för krigsmakten, och för övrigt avskaffa de krigsdomstolar och rättegångar, som föranledas därav. Utskottet har för sin del avstyrkt motionerna huvudsakligen med hänsyn till det förhållandet, att det icke kan bli fråga om att fullständigt avskaffa krigsmakten, vilket ju påyrkats från vänster-socialistiskt håll. För min del vill jag säga, att det är oriktigt att sammanbinda dessa två yrkanden med varandra, och jag vill alldeles bestämt framhålla, att förslaget om upphävande av krigslagstiftningen är framlagt, oavsett huruvida krigsmakten kommer att borttagas eller icke, och alltså oavsett om det blir en fullständig avrustning eller ej. Det torde finnas många, som ha den uppfattningen, att krigslagstiftningen bör borttagas, även om vi skola

Ang. upp-
hävande av
strafflagen för
krigsmakten
m. m.
(Forts.)

ha kvar krigsmakten. Det finns nämligen den möjligheten, att man för krigsfolket använder sig av den vanliga civila lagstiftningen och att alltså samma bestämmelser, som gälla för civilt folk även får gälla för krigsmakten. Det kan icke vara riktigt att lagstifta på sådant sätt, att en medborgare sättes i undantagsställning i detta avseende under den tid, som han är inkallad till krigstjänstgöring.

Jag anser, att det svar, som utskottet givit, då det förklarar, att man icke vill vara med om denna lagstiftning, icke är tillfredsställande motivering för ett avstyrkande av de motioner, som här föreligga, utan man borde från utskottets sida ha tillstyrkt desamma. Visserligen har utskottet antytt, utan att dock göra något bestämt påstående härom, att den föreliggande frågan kommer att tagas under omprövning i samband med frågan om nedsättning av militärbördorna, men jag vågar påstå, att frågan, om man skall taga bort krigslagstiftningen, icke blir mer eller mindre brännande, ifall man minskar militäranslagen med, låt oss säga, 10 eller 20 eller 30 miljoner. Utan det förslag, som här är före, är en självständig och fristående fråga, som icke sammanhänger med de saker, som av utskottet beröras.

Under sådana förhållanden tycker jag för min del, att det hade varit riktigt från utskottets sida att tillstyrka motionerna. Atminstone skulle jag ha velat, att utskottet tillstyrkt herr Lindhagens motion, som går ut på en utredning av frågan. Jag ber därför få yrka, att kammaren måtte bifalla herr Lindhagens motion, d. v. s. att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt förslag om upphävande under alla förhållanden av den speciallagstiftning, som innefattas i lagarna om strafflagen för krigsmakten samt om krigsdomstolar och rättegången däri. Det förekommer även i motionens kläm orden »helst till denna riksdag». För min del påyrkar jag, att dessa ord må undantagas från klämman, och ber alltså att få yrka bifall till densamma i övrigt.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Hage framställda yrkandet blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 2.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilllägg till gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående änd-

ringar i gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar.

Vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt bifölls.

§ 10.

Härpå upptogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 12, 54 och 105 regeringsformen, §§ 38, 50, 55, 56 och 74 riksdagsordningen samt § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen dels ock två i ämnet väckta motioner.

Ang. beredande åt riksdagen av ökat inflytande över utrikespolitiken.

I anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen, nr 346, med förslag till ändrad lydelse av §§ 12, 54 och 105 regeringsformen, §§ 38, 50, 55, 56 och 74 riksdagsordningen samt § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen, dels ock två i ämnet väckta motioner, nämligen nr 224 inom första kammaren av herr *Lindhagen* och nr 432 inom andra kammaren av herr *Vennerström* hemställde konstitutionsutskottet, till vars handläggning ifrågavarande proposition och motioner hänvisats,

1:o) att riksdagen måtte för sin del antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 12, 54 och 105 regeringsformen, §§ 38, 50, 55, 56 och 74 riksdagsordningen samt § 2 mom. 4 tryckfrihetsförordningen.

Regeringsformen.

§ 12.

Konungen äger ingå överenskommelse med främmande makt, sedan statsrådet däröver blivit hört. Sådan överenskommelse skall, där den angår fråga, som riksdagen enligt denna regeringsform äger allena eller med Konungen avgöra, eller, utan att angå sådan fråga, är av större vikt, framläggas för riksdagen till godkännande; och skall i överenskommelsen intagas förbehåll. varigenom dess giltighet göres beroende av riksdagens bifall.

Skulle i något fall rikets intresse kräva, att överenskommelse, som är av större vikt men ej angår fråga, som riksdagen äger avgöra, varder avslutad utan riksdagens godkännande, må det ske, dock att i sådant fall den i 54 § omnämnda utrikesnämnd på sätt där stadgas erhåller tillfälle att yttra sig, innan överenskommelsen ingås.

§ 54.

Vid varje riksdag skola kamrarna utse en nämnd av sexton ledamöter att med Konungen rådpläga om ärenden, som angå rikets

Ang. beredande å riksdagen av ökat inflytande öfver utrikespolitiken.
(Forts.)

förhållande till främmande makter. Rådplänning med denna utrikesnämnd bör i alla utrikesärenden av större vikt äga rum före avgörandet. Då ärende förekommer till behandling, skola alla tillgängliga handlingar och upplysningar meddelas. De beslut Konungen fattar i ärenden, som varit föremål för rådplänning med nämnden, varde delgivna dess ledamöter senast vid nästa sammanträde.

Ministern för utrikes ärendena skall i början av varje riksdag och sedermera så ofta omständigheterna det föranleda lämna nämnden en framställning av de allmänna utrikespolitiska förhållanden, som kunna för riket erhålla betydelse.

Nämndens ledamöter böra visa största varsamhet i avseende å meddelanden till andra om vad vid nämndens sammanträden förekommit. I fall, då Konungen eller den som i hans frånvaro leder förhandlingarna prövar ovillkorlig tystnadsplikt vara av nöden, vare ledamöterna därtill förbundna. Ledamot skall första gången han deltagit i sammanträde avgiva försäkran om tystnadspliktens iakttagande.

§ 105.

Lagtima riksdags konstitutionsutskott åligger att äska de protokoll, som uti statsrådet blivit förda. Sådant särskilt protokoll som i 9 § sägs må dock äskas allenast i vad angår visst av utskottet uppgivet mål. Sker det, pröve Konungen, huruvida, med hänsyn till rikets säkerhet eller andra av förhållandet till främmande makt betingade, synnerligen viktiga skäl, hinder möter för protokollets överlämnande till utskottet. Ej må protokollet vägras, utan att utrikesnämnden erhållit tillfälle att yttra sig i ämnet.

Protokoll i kommandomål må kunna fordras endast i det som rör allmänt kända och av utskottet uppgivna händelser.

Riksdagsordningen.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet — — — omförmälda stadga.
2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som angå antingen stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av kommunallagarna samt av lagar och författningar om statsrådets ansvarighet, om statsdepartementen, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga och om allmänt kyrkomöte, eller ock överenskommelser med främmande makter i ärenden, som ej tillhöra annat utskotts behandling.
3. Utskottet åligger ock att äska de i statsrådet förda protokoll; dock gälle vad i 105 § regeringsformen finnes om vissa protokoll särskilt föreskrivet. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning av protokollen, hos riksdagen anmäla de anmärkningar, vartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning av gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när av riksdagsman eller av annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blivit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utövat, däröver, före frågans

avgörande av riksdagen, avgiva yttrande, därom är i regeringsformen stadgat.

4. Utskottet tillkommer — — — vägrar proposition.

§ 50.

Den i 54 § regeringsformen omnämnda utrikesnämnd skall bestå av åtta ledamöter från vardera kammaren. De skola inom sex dagar efter riksdagens öppnande väljas på sätt om val till utskott är stadgat. Sedan valet ägt rum, skall vardera kammaren i samma ordning utse åtta suppleanter. Ledamot utövar sin befattning till dess nytt val förrättas vid nästa riksdag, dock att ledamot, som avgår ur riksdagen innan den tid, för vilken han blivit vald till riksdagsman, tilländalupit, eller som utnämnes till statsråd, ej vidare skall anses tillhöra nämnden. Förordnar Konungen om nya val till båda kamrarna eller den ena av dem, behålle utan hinder därav nämndens ledamöter sina befattningar.

Suppleant må ej inträda såsom ledamot i annat fall än då ledighet i nämnden inträffat. Beträffande den ordning, som vid inträde skall iakttagas mellan suppleanterna, gälle enahanda bestämmelser som i fråga om suppleants inträde i utskott. Ej må den, som är suppleant, öfvervara nämndens sammanträden.

Konungen sammankallar nämnden så ofta ärendena det fordra och leder nämndens förhandlingar, när han är tillstädes. I Konungens frånvaro föres ordet av statsministern eller om han ej är närvarande, av ministern för utrikes ärendena. Andra statsrådsledamöter, så ock särskilda sakkunniga må av Konungen tillkallas. Sekreterare hos nämnden förordnar Konungen.

Skulle minst sex av nämndens ledamöter hos ministern för utrikes ärendena göra framställning om rådplägning i viss uppgiven fråga, varder nämnden sammankallad.

Ledamot av nämnden åtnjute ej någon ersättning under den tid riksdagen är samlad. För inställelse vid sammanträde, då riksdagen ej är samlad, utgår ersättning enligt de i 12 och 23 §§ bestämda grunder.

§ 55.

Motion i ämne, som tillhör ständigt utskotts behandling, må av riksdagsman i den kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande, dock att motion i grundlagsfråga må väckas inom fyrtio dagar från öppnandet och motion, som föranledes av kungl. proposition, vilken efter öppnandet till riksdagen avlätit, sist vid det sammanträde, som infaller näst efter tio dagar från propositionens avlämnande i kammare. I sistnämnda fall äge likväl kammare, därest den med hänsyn till infallande helg eller ärendets synnerliga omfattning finner sådant nödigt, medgiva utsträckning av motionstiden, dock längst till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande, och må fråga härom ej väckas senare än vid sammanträdet näst efter det, då propositionen avläts.

Motion i ämne, som tillhör tillfälligt utskotts behandling, må

*Ang. here-
dande åt riks-
dagen av ökat
inflytande
över utrikes-
politiken.*

(Forts.)

Ang. beredande åt riksdagen av ökat inflytande över utrikespolitiken.
(Forts.)

väckas inom tjugu dagar efter riksdags öppnande, kammare obehag taget att för särskilt fall medgiva, att sådan motion även senare må väckas.

I frågor, som röra någondera kammaren enskilt, samt i frågor, som av redan inom någondera kammaren fattat beslut eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledas, må motion framställas, så länge riksdagen är samlad.

Motion bör alltid skriftligen till protokollet avlämnas. Ej må i en skrift flera mål av olika beskaffenhet sammanföras.

Konungens propositioner, så ock motioner i ämnen, som tillhöra ständigt utskotts behandling, kunna icke till avgörande i kammare företagas, innan utskott däröver avgivit yttrande. Angår motion annat ämne, och rör det ej kammaren enskilt, kan motionen ej utan remiss till utskott bifallas. Frågor, som röra någondera kammaren enskilt, må genast avgöras.

§ 56.

Prövar Konungen lämpligt att i fråga, som angår rikets förhållande till främmande makt, eller i annat ärende av större allmänt intresse meddelande muntligen göres till riksdagen, tillkommer det statsrådsledamot, som Konungen därtill förordnar, att i vardera kamraren framföra meddelandet. Ej vare ledamot av kammaren förmenat att yttra sig över vad sålunda meddelats.

Konungen äger bestämma att i fall, som här avses, kamrarnas sammanträden skola hållas inom lyckta dörrar.

§ 74.

Riksdagens valmän och nämnder, med undantag av utrikesnämnden, utse själva inom sig ordförande.

Tryckfrihetsförordningen.

§ 2.

4:o. I grund av — — som helst.

Vid föregående tillåtelse — — — — iakttagas:

Att protokoll, hållna hos Konungen i ministeriella ärenden och kommandomål, eller statsrådets protokoll och handlingar, eller riksståndens, eller utrikesnämndens, eller konstitutionsutskottets, rörande statsrådet, eller banko- och riksgäldsverkens, eller banko- och statsutskottens, eller revisorerers över banko- och riksgäldsverken, rörande samma verks hemliga ärenden, icke kunna före femtio år efter protokollets eller handlingens datum, till tryckning fordras, eller, utan vederbörandes tillstånd, utbekommas. Utgivnas sådana handlingar — — — — icke uppenbara.

— — — — —; samt
2:o) att de av herrar Lindhagen och Vennerström i ärendet väckta motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade dock avgivits av herr *K. J. Ekman*, som, med instämmande av herrar *von Mentzer*, *Alexander Hamilton*, *Räf* och

Forssell yrkat, att riksdagen måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition och de i ämnet väckta motionerna som utskottets förslag.

Ang. beredande åt riksdagen av ökat inflytande över utrikespolitiken.
(Forts.)

Efter föredragning av punkten 1:o) yttrade:

Herr *Forssell*: Herr talman, mina herrar! Jag har under-tecknat en vid utskottets betänkande fogad reservation, och mycket kunde vara att säga angående den i vår författning djupt ingripande fråga, som här är å bane, men jag skall icke länge upptaga kammarens dyrbara tid. Jag kan likväl icke undertrycka den reflexionen, att det är med egendomliga känslor jag motser, hurusom snart genom ett enkelt klubbslag man skall förpassa in i evigheten en författningsprincip, för vilken det svenska folket utstått mödor utan tal, jag menar den författningsprincipen, att lagstadgad medverkan vid handläggningen av allmänna angelägenheter skall vara följt av offentligt lagstadgat ansvar. Det är den tanke, som anhängarna av en konstitutionell författning sökt realisera under mer än ett århundrade, och den principen är det, som offras i kväll med talmannens klubbslag.

Jag skall nöja mig med denna reflexion och icke genom ytterligare anmärkningar kanske giva uppslaget till en mycket lång debatt. Jag tror, att den utrikesnämnd, vartill här lägges första grunden, sannerligen kommer att under tidernas lopp ge anledning till många stunder för överläggning i denna kammare.

Jag har med dessa ord endast velat yrka bifall till reservationen.

Herr *Larsson* i Västerås: Herr talman! Det förslag, som nu föreligger, torde få anses höra till de viktigaste, som denna riksdag haft att taga befattning med. Förslaget utgör nämligen ett led i den demokratiska utveckling, som inleddes med beslutet i författningsfrågorna i höstas. Såsom framgår av den kungl. propositionen, vilken i allt väsentligt är tillstyrkt av utskottet, gå de föreslagna grundlagsändringarna ut på att skapa fasta och lämpliga former för ett samarbete mellan regering och riksdag på utrikespolitikens område och att därigenom giva folkrepresentationen ökat inflytande och kontroll över utrikespolitiken. Detta förslag är dock, som herrarna torde ha funnit, utarbetat i nära anslutning till den uppfattning rörande dessa frågor, som särskilt denna kammare vid 1916 och 1917 års riksdagar givit uttryck åt. För min del skulle jag gärna sett, att förslaget i vissa delar gått något längre, än vad nu är fallet, och att frågan om riksdagens medbestämmanderätt ifråga om krig och fred kunnat tagas upp till lösning i detta sammanhang. Men då det nu föreliggande förslaget innebär ett steg i rätt riktning, och då det är av vikt, att det snarast möjligt blir genomfört, har jag för min del icke tvekat att inom utskottet ansluta mig till detsamma. Och detta så mycket

Ang. beredande åt riksdagen av ökat inflytande över utrikespolitiken.
(Forts.)

mer, som ett antagande därav nu för framtiden givetvis icke på något sätt kan lägga hinder i vägen för förbättringar och tillägg. Genom antagande av detta förslag skulle riksdagen praktiskt taget erhålla medbeslutanderätt i fråga om alla viktiga överenskommelser med främmande makter. Vidare skulle det hemliga utskottet utvecklas till en permanent institution under namn av utrikesnämnd, med vilken rådplägning före avgörandet skulle äga rum i alla utrikesärenden av större vikt och vilken skulle äga rätt att få del av tillgängliga handlingar och upplysningar i ärenden varöver nämnden skulle ha att yttra sig. Dessutom hava, såsom herrarna också torde ha funnit, former skapats för ökad samverkan mellan regering och riksdag genom direkta muntliga meddelanden från regeringen till kamrarna, såväl i frågor som angå rikets förhållande till främmande makt, som i andra ärenden av större allmänt intresse.

Beträffande konstitutionsutskottets rätt till utbekommande av de särskilda protokollen ha även vissa ändringar vidtagits. Sålunda skulle utskottet äga rätt att inforra särskilda protokoll i vad angår »visst av utskottet uppgivet mål», under det utskottet nu får äska dylika protokoll endast om »allmänt kända och av utskottet uppgivna händelser». Detta kan ju anses innebära en utvidgning i viss mån av utskottets rätt, men å andra sidan har en inskränkning vidtagits, i det att Konungen skulle äga rätt att pröva, »huruvida, med hänsyn till rikets säkerhet eller andra synnerligen viktiga skäl» hinder skulle möta för dylikt protokolls överlämnande till utskottet. Det heter emellertid vidare i samma paragraf: »Ej må protokollet vägras, utan att utrikesnämnden erhållit tillfälle att yttra sig i ämnet». Detta senare torde i viss mån förlika riksdagen med den inskränkning, som här blivit vidtagen.

Jag vill i detta sammanhang också nämna, att i denna paragraf, 105 regeringsformen, föreligger den enda ändring — det är egentligen icke en ändring, utan endast ett förtydligande tillägg — som utskottet för sin del funnit sig böra göra i Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har nämligen i denna paragraf inskjutit några ord — den text jag nyss föredrog, var sådan paragrafen lyder enligt Kungl. Maj:ts förslag — så att paragrafen uti ifrågavarande del får följande lydelse: »Sker det» nämligen att utskottet inforrar särskilt protokoll — »pröve Konungen, huruvida med hänsyn till rikets säkerhet eller andra av förhållandet till främmande makt betingade synnerligen viktiga skäl» etc. Det är dessa ord, »av förhållandena till främmande makt betingade», som utskottet ansett sig böra inskjuta för att stryka under, vad som säkerligen också varit Kungl. Maj:ts mening, att protokollets överlämnande icke må vägras med mindre särskilt tvingande skäl därtill föreligga.

Jag skulle härefter möjligen böra något beröra reservanternas uttalanden i deras reservation, men då herr Forssell, oaktat han är en av reservanterna, icke för sin del fann anledning att gå

närmare in på densamma, skall icke heller jag, herr talman, göra detta, utan jag ber endast att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Ang. beredande åt riksdagen av ökat inflytande över utrikespolitiken.

(Forts.)

Herr Forssell: Herr talman! Med anledning av den ärade utskottsordförandens uttalande skall jag också be att få säga ett par ord och göra ett tillägg till vad jag förut sagt.

Jag vill nämligen för min del uttala den uppfattningen, att jag tror, att herr Larsson felbedömde innebörden av ändringen i § 105. Han sade, såvitt jag fattade honom rätt, att förändringen i ordalydelsen från »allmänt kända händelser» till »visst uppgivet mål», skulle innebära en utvidgning av området för konstitutionsutskottets granskningsrätt. Jag tror, det förhåller sig tvärtom. I den statsrättsliga litteraturen åtminstone har hitintills uttrycket »allmänt kända händelser» betraktats såsom innebärande en fördel för utskottet just därför, att det icke behöfve fixera något bestämt »mål», alltså någonting, som man förvaltningsrättsligt avser, då man använder det ordet, utan kunde hålla sig till allmänt kända händelser, händelser, som i protokollen kunna återspeglas i en mängd mål. Med den reform, som nu genomföres, får utskottet så att säga gissningsvis inrikta sig på, om jag får tillåta mig en vits, ett slags »målskjutning» för att träffa de mål, det kan vara fråga om, men det är icke sagt, att utskottet träffar rätt. Det är alltså troligast, att utskottet enligt denna stilisering av paragrafen kommer i en mycket trängre och svårare belägenhet, än vad nu är fallet. Jag för min del kan alltså icke gå med på den tolkningen, och jag vill säga till protokollet, att jag anser den felaktig. Jag menar, att omstiliseringen medför en begränsning av utskottets rätt och icke en utvidgning.

Jag vill också säga, att jag tror, att rätten för utrikesnämnden att bli hörd, för den händelse att Kungl. Maj:t vore sinnad att vägra konstitutionsutskottet att taga del av de särskilda protokollen, är tämligen chimärisk för den offentliga kontrollen. Ty det är att ihågkomma, att vad denna utrikesnämnd anför ju icke på något sätt kommer till allmänhetens kännedom. Kungl. Maj:t behöver icke heller taga hänsyn till vad nämnden yrkat och allmänheten kan som sagt ställas utanför det hela.

Jag har endast velat på dessa två punkter frambära min från utskottsordförandens avvikande mening, men jag skall förresten icke ge mig in på någon större principdebatt.

Herr Räf instämde häruti.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag vill endast med anledning av herr Forssells senaste anförande anmärka, att inom den kommitté som utarbetat detta förslag, en så stor kapacitet som herr Trygger haft säte och stämma samt att inom denna kommitté tydligen samma mening gjort sig gällande, som den jag nyss gav, uttryck åt. Ett visst »uppgivet mål» torde i detta fall

Ang. beredande åt riksdagen av ökat inflytande över utrikespolitiken.

(Forts.)

vara liktydigt med att uppgiva en viss »händelse». Det är däremot givet, att delade meningar kunna råda, och ha även ibland inom utskottet varit rådande om vad som avses med »*allmänt kända händelser*». Det är detta, som utskottet enligt det nya stadgandet icke skulle behöva taga hänsyn till, utan i stället endast uppge ett visst mål vid infordrandet av särskilt protokoll.

Vad sedan angår utrikesnämnden och påståendet om, att det icke skulle ligga några garantier i, att densamma skulle yttra sig vid en vägran från Kungl. Maj:ts sida att utlämna protokoll, vill jag erinra om, att nämnden kommer att väljas proportionellt och sålunda skall bestå av medlemmar från de olika riksdagspartierna. Däri ligger, tror jag, en ganska god garanti.

Herr Engberg: Jag skall endast be att få yttra ett par ord gent emot herr Forssell.

Som herrarna märkte, slog han i sitt första anförande fast, att ett antagande av utskottets förslag skulle innebära uppoffrandet av hittills rådande principer därigenom, att man skulle skapa, som han sade, ett inflytande utan ansvar. I sitt andra anförande betonade han, att Kungl. Maj:t icke alls behöver taga hänsyn till vad utrikesnämnden säger. Han har nu jämte sina medreservanter byggt hela reservationen på den uppfattningen, att det här är fråga om ett reelt medinflytande. Jag ber alltså att få konstatera, att han genom sitt senare yttrande, genom påståendet, att Kungl. Maj:t icke behöver taga någon hänsyn till vad utrikesnämnden säger, helt och hållet så att säga slagit undan benen på sin förra ståndpunkt, och därmed kommer hela reservationen att hänga i luften.

Herr Forssell: Herr talman! Jag ber att få påpeka, att en passus i mitt senaste tillägg avsåg den rent statsrättsliga möjligheten för Kungl. Maj:t att icke behöva taga hänsyn till utrikesnämndens mening, medan jag förut utgått ifrån, att den faktiska utvecklingen sannolikt kommer att bli den, att utrikesnämnden får ett alltmera stegradt inflytande. Mitt senaste anförande står icke heller på ringaste vis i någon strid med mitt påstående, att man nu brutit med den för hela vårt statsskick grundläggande författningsrättsliga principen om en motsvarighet mellan rättigheter och ansvarighet. Representationen kommer just att förlora kontrollen över dessa frågor, bland annat därför att utrikesnämnden i sitt fungerande är befriad från offentlig ansvarighet.

Herr Engberg: Ja, då ber jag att få fastslå, att herr Forssell härmed säger, att Kungl. Maj:t icke behöver statsrättsligt taga hänsyn till nämnden, när dessa meddelanden göras, men herr Forssell vet ju, att det ej heller är föreskrivet, att Kungl. Maj:t i det andra fallet skall behöva taga någon dylik hänsyn.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav pro-

positioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang. beredande åt riksdagen av ökat inflytande över utrikespolitiken.
(Forts.)

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 15 regeringsformen;

nr 36, med förslag till ändrad lydelse av § 105 regeringsformen och § 38 mom. 3 riksdagsordningen; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial föreslagit.

§ 12.

Till avgörande förelåg nu konstitutionsutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckt motion angående förslag till bestämmelser i tryckfrihetsförordningen om rätt till genmäle mot angrepp och oriktiga framställningar i tidningar, tidskrifter och andra dylika tryckalster.

Ang. rätt till genmäle mot angrepp i tidningar m. m.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 144, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära förslag till bestämmelser i tryckfrihetsförordningen om rätt till genmäle i skälig omfattning gentemot angrepp och oriktiga framställningar i tidningar, tidskrifter och andra dylika tryckalster.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid herrar *Leander*, *Räf*, *Vennerström* och *Runefors* yrkat, att utskottet i anledning av motionen måtte hemställa, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära utredning, huruvida och i vad mån bestämmelser skulle kunna införas i tryckfrihetsförordningen om rätt till genmäle i skälig omfattning gentemot angrepp och oriktiga framställningar i tidningar, tidskrifter och andra dylika tryckalster, samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter yttrade:

Ang. rätt till
genmåle mot
angrepp i tid-
ningar m. m.
(Forts.)

Herr Leander: Herr talman! Utskottet omnämnde, att det har funnits sympatier för en lagstiftning i av motionären föreslagen riktning på olika håll inom utskottet, men utskottsmajoriteten har dock icke vågat sig att gå utöver de fromma önskingarnas område, utan låtit skrämma sig av de svårigheter, som möjligen uppstå, om man söker lösa frågan. Utskottet hänvisar till det betänkande med förslag till tryckfrihetsförordning, som år 1912 avgivits av särskilda kommitterade inom justitiedepartementet och till den negativa ståndpunkten till det yrkande, som framställes i motionen. Utskottet tror icke heller, att en ny sakkunnigutredning skulle lämna ett mera positivt resultat. Jag vill dock erinra om, att sju år förflutit sedan 1912 och att möjligen sakkunskapen under den tiden hunnit ändra uppfattning, ty det lär numera icke blott vara på det militära området, utan även på andra områden, som sakkunskapen kan komma till andra åsikter, än den förut har hyst.

För övrigt sväva de sakkunniga från år 1912 betydligt på målet, då de avstyrka införandet av ett sådant institut, varom här är fråga, och man kan läsa mellan raderna i deras betänkande, att de icke skulle haft synnerligt emot att tillstyrka denna sak, fastän de även då ryggat tillbaka för svårigheterna.

Då det i flera andra länder såsom t. ex. i Norge, Tyskland och Frankrike förekommer rätt till genmåle, så kan man väl tycka, att icke några oöverstigligen svårigheter behöva övervinnas för att även i den svenska tryckfrihetsförordningen införa en dylik rätt.

Det synes mig böra kunna råda full enighet därom, att en person, som i en tidning utsättes för angrepp och beskyllningar, vilka kanske gå på heder och ära, bör äga laglig möjlighet att i samma tidning rättfärdiga sig och icke vara helt och hållet beroende av tidningsutgivarens godtycke.

Nu kan han behandla ett genmåle hur han behagar, han kan ta in det i sin tidning, men han kan också kasta det i papperskorgen. Den angripne står rent av rättslös gent emot de angrepp, för vilka han utsättes, ty att inlåta sig på den vidlyftiga proceduren att väcka tryckfrihetsåtal och börja processa. är det ej alla, som ha lust till, och för övrigt är utgången av ett tryckfrihetsåtal ganska oviss. Det skall nu villigt medgivas, att många, för att icke säga de flesta tidningsredaktörer handla fullt lojalt och intaga i sina resp. tidningar de förklaringar och genmälen, som insändas, även om de sällan försumma att begagna sig av möjligheten att behålla sista ordet. Men det ges också de, som på ett förstucket sätt göra angrepp och kasta ut insinuationer till höger och vänster utan att sedan bereda dem, som det gäller, tillfälle att försvara sig i deras tidningar. Motionären själv skulle nog kunna ha åtskilligt att berätta i den vägen, ty det är ju herr Lindhagen, som motionerar, och han stöder följaktligen sitt yrkande på egen erfarenhet. Han anför också i sin motion, att det ofta kan hända,

att man t. o. m. förvägrar införandet av genmäle i den egna partipressen.

Blotta medvetandet om förefintligheten av rätten till genmäle skulle, synes det mig, lägga band på åtskilliga mindre samvetsgranna tidningsredaktörers åtgöranden och göra dem åtskilligt försiktigare i fråga om publicerandet av vrängda framställningar. De lojala redaktörerna däremot, sådana som finnas i denna kammare, skulle ju icke på minsta sätt lida någon skada därigenom, och icke några hinder skulle därigenom uppkomma för att utöva en befogad kritik.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av mig och åtskilliga andra utskottsledamöter vid betänkandet fogade reservationen, eller att riksdagen i anledning av motionen ville hos Kungl. Maj:t begära utredning, huruvida och i vad mån bestämmelser må införas i tryckfrihetsförordningen om rätt till genmäle i skälig omfattning gentemot angrepp och oriktiga framställningar i tidningar, tidskrifter och andra dylika tryckalster, samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen må giva anledning.

Herr *Räf* instämde häruti.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Som herr Leander redan anmärkt, ha inom utskottet yppats vissa sympatier för den tanke, som ligger till grund för den ifrågakvarande motionen. För min del får jag säga, att jag också hyst vissa sympatier för denna tanke, men i likhet med utskottsmajoriteten har jag icke kunnat finna, att man här skulle kunna vinna något genom lagstiftning. Jag tror, att det icke lämpligen låter sig genomföras, det får nog bero på pressens uppfostran på annat sätt, än genom lagbestämmelser.

Utskottet har erinrat om den utredning, som redan ägt rum, och den utredningen kom, såsom här också är omnämnt i utskottsutlåtandet, till ett negativt resultat. Och utskottet har varit av den uppfattningen, att om en ny utredning nu skulle begäras och verkställas, så torde man icke kunna ha anledning hoppas, att denna nya utredning skulle komma till något annat resultat än den redan verkställda.

Herr Leander nämnde också, att man genom en sådan här anordning, om man nu kunde få den till stånd, skulle kunna undvika processer. Jag undrar, om det är reservanternas mening att i tryckfrihetsförordningen stadga rätt till genmäle i tidningar, men att, om denna rätt bleve vägrad av en tidningsutgivare eller tidningsredaktör, han då icke skulle ställas till något ansvar? Jag förmodar, att reservanterna ha den meningen, att det skulle stadgas ansvar för vägran i ett dylikt fall. Och om det skulle bli så, undrar jag, om icke en sådan bestämmelse i tryckfrihetsförordningen, i stället för att leda till undvikande av processer, verkligen skulle komma att befordra sådana, ty den angripne skulle

Ang. rätt till genmäle mot angrepp i tidningar m. m.
(Forts.)

Ang. rätt till
genmäle mot
angrepp i tid-
ningar m. m.

(Forts.)

givetvis komma att väcka åtal emot vederbörande och söka bevisa, att han vore berättigad att få in sitt genmäle. Då ha vi strax en process, och jag tror, att sådana processor i dylika fall skulle bli rätt så talrika. Jag skall icke närmare gå in på detta spörsmål, då vi ännu ha mycket kvar av föredragningslistan, utan jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Leander: Utskottets ärade ordförande tycks ha missförstått mig, då han påstår, att jag skulle sagt, att införandet av genmälesinstitutet skulle ha till följd, att processerna kunde undvikas. Så yttrade jag mig icke, utan jag sade, att den enda utvägen för en person, som blivit angripen, var att väcka tryckfrihetsåtal och att icke alla ha lust att göra detta och börja processa.

Men när nu utskottets ärade ordförande menar, att vi rakt icke skulle kunna införa ett sådant institut i vår tryckfrihetsförordning eller i vår rätt, så ber jag återigen få erinra om, att det finns i åtskilliga andra länder, t. ex. i Norge, och där tyckes gå mycket bra. Det är väl ändå rent av upprörande, kan man säga, att en person skall kunna angripas, men att han icke har någon möjlighet att sedan kunna försvara sig, utan vara alldeles överlämnad åt en tidningsutgivares godtycke därvidlag.

Jag anser, att en utredning åtminstone bör komma till stånd, och visar det sig då omöjligt att införa denna anordning, får man väl veta det genom utredningen, men innan en sådan allsidig utredning blivit verkställd, anser jag följaktligen, att rättsmedvetandet icke är fallt tillfredsställt, varför jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 79 ja mot 50 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av väckt motion angående tillägg till riksdagsordningen om rätt för utskottsminoriteter och enskilda riksdagsmän att vid ärendes avgörande inom kammare få proposition framställd på yrkande, som går något utöver regeringsproposition eller motion.

Ang. viss utvidgad rätt för minoriteter inom riksdagens utskott och enskilda riksdagsmän.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 146, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta sådant tillägg till riksdagsordningen, att minoriteter inom ett utskott och enskilda medlemmar av kamrarna skulle lika väl som utskottmajoriteter vara berättigade att vid ärendes avgörande inom kamrarna få proposition framställd på yrkande, som i rimlig, av förhållanden påkallad omfattning ginge utöver den i regeringsproposition eller väckt motion gjorda hemställan.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade dock avgivits av herrar *Hellberg, von Zweigbergk, Gullberg, Hansson* i Gårda, *Vennerström* och *Runefors*, vilka velat tillstyrka riksdagen att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens riktning.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Detta är en motion, som jag tror måste intressera en del av kammarens ledamöter alldeles särskilt. Det är ju så, att, som det nu är, så har den, som kommer i minoritet i ett utskott icke rätt att i kammaren framföra ett yrkande, såvida icke motion väckts i frågan. Och likaså har man i allmänhet ej rätt, om man ej passar på att väcka motion i viss riktning, att göra något yrkande i sådant avseende här i kammaren. Jag tror, att det för flera av kammarens ledamöter under utskottsarbetet stått klart, att dessa bestämmelser äro synnerligen otillfredsställande, och det har utskottet erkänt, när det säger i början av sitt yttrande, att »den nu gällande ordning, vari föreliggande motion åsyftar en ändring, kan enligt utskottets uppfattning icke betraktas såsom i allo tillfredsställande». För min del har jag under den tid, jag suttit i ständigt utskott, kommit underfund med samma sak. Vi kunde särskilt vid behandlingen av flottningslagstiftningen i år konstatera, hurusom man enligt gällande bestämmelser ställdes utanför möjlighet att framställa vissa yrkanden, vilka enligt mitt förmenande voro synnerligen motiverade. Det är nämligen ofta så vid behandlingen av stora lagfrågor, att man under den korta motionstiden — den är nedsatt till 10 dagar nu i allmänhet — ej har tillfälle att tänka igenom en stor fråga. Det blir ej möjligt att under denna tid föra fram yrkanden, som dock skulle vara synnerligen väl

Ang. viss utvidgad rätt för minoriteter inom riksdagens utskott och enskilda riksdagsmän.

(Forts.)

motiverade, men under utskottsbehandlingen inträffar ofta, att man kommer underfund med, att de förslag, som äro framställda från regeringens sida och i fråga om vilka det ej väckts motion om ändring, äro synnerligen otillfredsställande, och det kommer då många gånger att i utskottet finnas en mycket stark minoritet för ändringsyrkande på en del punkter i det föreliggande förslaget. Nu inträffar emellertid det förhållandet, att, om man gör ett sådant yrkande i utskottet och det kommer i minoritet så står man utestängd från möjligheten att få fram det i kammaren. Många gånger kan minoritetsställningen bero på den förseglade sedeln, i det att två lika stora utskottshalvor, stå mot varandra. Vilkendera som blir majoritet, det blir i sådana fall den förseglade sedeln som avgör. Då kan den utskottshalva, som på det sättet ställes utan möjlighet att få sitt yrkande fram, bestå av halva antalet av utskottets medlemmar.

Under sådana förhållanden tycker jag, att det skulle vara allt skäl att gå med på en utredning, huruvida det ej skulle vara möjligt att åstadkomma en ändring i grundlagarna i denna riktning, så att det bleve möjligt även för minoriteter i utskott och för enskilda ledamöter i kamrarna att få sina yrkanden fram. Visserligen har man nu i utskottets utlåtande mot en sådan anordning anfört en massa skäl, som man enligt utskottsmajoritetens mening tycker tala för avslag. Man säger, att det kan leda till synnerligen farliga konsekvenser och att det kan bli beslut i kamrarna, som gå långt utöver vad föreliggande förslag innehålla. För min del tror jag i allt fall, att kamrarna ju i allmänhet ha tillfälle att grundligt granska de förslag, som komma fram.

Jag skall således för min del tillåta mig att begära en skrivelse i denna fråga, och ber att få föreslå, att riksdagen måtte med anledning av herr Lindhagens motion i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning om tillägg i riksdagsordningen i motionens riktning.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Det är ju ett ganska bekvämt sätt, av motionären att kasta fram en tanke och sedan begära, att ett utskott skall omsätta denna i lagbestämmelser. Det är vad herr Lindhagen här gjort i denna motion. Det är sanneligen ingen lätt sak för ett utskott att formulera lagbestämmelser efter ett sådant yrkande. som herr Lindhagen fört fram, nämligen att det skulle medgivas minoriteter inom ett utskott och även enskilda medlemmar av kamrarna att vid ärendes avgörande få framställa yrkanden, som i rimlig, av förhållandena påkallad omfattning går ut över den i regeringsproposition eller väckt motion gjord hemställan. Detta har utskottet på de skäl som motionären framlagt, icke ansett sig kunna göra ehuru, som också herr Hage anmärkte, även utskottet ansett, att förhållandena icke äro tillfredsställande som de nu äro. Det synes mig emellertid, att motionären, om han nu särskilt av förhållandena i år fått anledning att framföra motionen, borde ha tänkt sig, när han icke

själv kunde finna på någon formulering, att han borde ha stannat vid förslag om en skrivelse i ämnet.

Nu vill jag också säga, att utskottet varit överhopat med så mycket arbete, att det icke haft tillfälle att gå något djupare in i behandlingen av den här saken.

Det torde sålunda icke vara lämpligt för kammaren att nu gå med på ett skrivelseförslag, som utan vidare framkastats här under debatten, utan det får väl anses vara lämpligast, att motionären kommer igen ett annat år, och då försöker att utforma sina tankar något närmare. Jag tror nu för min personliga del, att det blir ganska svårt att åstadkomma några tillfredsställande bestämmelser i det avseende, som motionären här antytt, men det kan ju hända, att det låter sig göra. Därom vill jag nu icke uttala något bestämt omdöme.

Jag ber emellertid, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Leander* instämde häruti.

Herr Hage: Herr talman! Konstitutionsutskottets ordförande har ju i alla fall, tycker jag, icke ställt sig bestämt avvisande i den här saken. Det framgår ju också av utlåtandet. Jag tycker för min del, att hans motivering, så vitt jag kunnat uppfatta den, består mera i en förklaring, att utskottet varit så överlastat med arbete, att det icke haft tillfälle att överväga om detaljerna i den här saken. Jag tycker för min del, att en sådan deklaration knappast är något egentligt avslagsyrkande på motionen. Det innebär väl icke, så vitt jag kan se, någon så övertygande argumentering mot motionen, så att jag tycker, att kammaren har anledning att från en sådan motivering gå med på det yrkande om utredning, som jag för min del tillåtit mig göra.

Jag ber i detta sammanhang att få säga, att jag samtalsvis med flera medlemmar i kammaren har resonerat om den här saken och från flera håll fått förståelse just för den här tanken. Jag skulle därför för min del vilja säga, att jag skall tillåta mig att vidhålla mitt yrkande och till och med tillåta mig att begära votering i den här frågan, därför att man kan ha anledning antaga, att det finnes flera av kammarens medlemmar, som skulle vilja bidra till, att denna fråga åtminstone faller framåt. Jag tror, att vi förr eller senare måste komma till en ändring i den riktning, motionen vill komma till.

Från den utgångspunkten skall jag be att ytterligare en gång få yrka bifall till vad jag förut yrkat, men jag vill i detta sammanhang göra en formell ändring i mitt yrkande. Jag har blivit upplyst om, att en lämpligare formulering skulle vara, att det i stället komme att heta, att det skulle begäras utredning om ett tillägg i riksdagsordningen »för vinnande av det med motionen avsedda syftet».

Ang. viss utvidgad rätt för minoriteter inom riksdagens utskott och enskilda riksdagsmän.

(Forts.)

Ang. viss utvidgad rätt för minoriteter inom riksdagens utskott och enskilda riksdagsmän.

(Forts.)

Herr Persson i Tofta: Ja, jag skall endast tillåta mig påpeka, att även om herr Hages yrkande skulle vinna bifall här i kammaren, blir det väl ingen riksdagsskrivelse av, ty första kammaren lär redan hava bifallit utskottets hemställan, och det är icke endast av brist på tid, utskottet kommit till det resultat, det gjort i den här frågan, ty trots det, att motiveringen är välvillig, har ändå utskottet angivit ganska bärande skäl för sin ståndpunkt. Det påpekar ju här, att en ändring i enlighet med motionärens förslag skulle leda till vittgående konsekvenser. Sålunda skulle därigenom införas en avvikelse från den hittills obrutna och enligt utskottets mening gagneliga principen, att ett yrkande, för att komma under omprövning, skall hava varit föremål för förberedande behandling inom vederbörande utskott och vidare skulle särskilt när det gäller anslagsfrågor, det kunna bli alldeles orimliga följder av detta. Jag tror, att, om man tänker efter en smula på, hur förhållandena skulle gestalta sig, då det gäller sådana frågor, får man nog vara ganska försiktig, innan man inlåter sig på dylika utvidgningar, och jag skall också, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall endast be att få tillägga gent emot den siste ärade talaren, att jag tror, att särskilt det, som han anmärkte på icke kommer att inträffa synnerligen ofta, d. v. s. att det kommer fram yrkanden här i riksdagen, som icke varit föremål för behandling i utskotten. Och skulle det komma fram, så tror jag, att det blir mycket små utsikter att få igenom dem. Men vad som är det väsentliga — och det är något, som om en ändring i denna punkt gjordes, skulle inträffa ganska ofta — det är, att det bleve möjlighet för sådana yrkanden, som redan förts fram inom utskottet, att få komma fram till behandling i kammaren, och i sådana fall hade dessa yrkanden redan varit föremål för behandling i respektive utskott. Jag tror, det skulle bli fördelaktigt, om en sådan bestämmelse komme till stånd som den, jag här föreslagit, och yrkar därför fortfarande bifall till mitt senast framförda yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Hage under överläggningen senast framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Hage, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det av herr Hage under överläggningen senast framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 95 ja mot 15 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Ang. viss utvidgad rätt för minoriteter inom riksdagens utskott och enskilda riksdagsmän.

(Forts.)

§ 14.

Härefter föredrogos vart för sig:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av väckt motion angående förslag till bestämmelser i tryckfrihetsförordningen om allmänna hedersdomstolar; och

nr 41, i anledning av väckt motion om utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av regeringspropositioner;

bevillningsutskottets betänkande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införselmonopol å socker; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts förnyade utlåtande, nr 13, i anledning av herrar Thores och Olssons i Kullenbergstorp motion nr 275 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av en effektiv sjömanspensionering.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 15.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 2 § 4:o och 3 § tryckfrihetsförordningen yttrade

Herr Räf: Herr vice talman, mina herrar! Som herrarna behagade finna, ha herr von Mentzer och jag vid detta utlåtande undertecknat en blank reservation. Den reservationen går icke ut på annat än bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Då emellertid första kammaren redan tagit utskottets förslag, har jag intet vidare att säga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Slutligen föredrog statsutskottets utlåtande, nr 202, i anledning av väckt motion angående inställande tills vidare av allt arbete å militära byggnader och krigsfartyg samt för tillverkning av ammunition och vapen; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be- myndigande för Kungl. Maj:t att för beredande av lokaler åt rikets allmänna kartverk inköpa fastigheten nr 3 i kvarteret Eken med adressnummer 4 vid Engelbrektsgatan i Stockholm m. m.;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för- höjning av det ordinarie reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier m. m.; och

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående in- hämtande av riksdagens medgivande, att vissa ersättningsbelopp må få utbetalas av anslaget till tullverket;

från bankoutskottet:

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående till- fällig löneroglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvi- sade medel, i vad den angår pensions- och indragningsstaterna;

från första lagutskottet:

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälighyresstegring ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 14, 15 och 23 §§ i lagen den 13 juni 1902 angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende för- summade barn;

nr 281, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med för- slag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 8:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 17:o i samma lag;

nr 282, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med för- slag till lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens m. m., dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fri rättegång m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad m. m. ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § utsökningslagen; samt

från riksdagens kansli:

nr 202, angående vidtagande av åtgärder för att på bästa sätt främja skolans karaktärsfostrande verksamhet.

§ 18.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 64, angående personlig professur åt observatorn E. H. von Zeipel;

nr 65, angående förslag till lag innefattande ändring i 2 kap. 3 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;

nr 66, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring m. m.;

nr 67, angående lag om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom;

nr 68, angående lag om ändrad lydelse av 6 kap. 11 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;

nr 69, angående förslag till hälsovårdsstadga m. m.;

nr 70, angående val av en deputerad att jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen med Konungen överlägga;

nr 71, angående val av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret ävensom suppleanter för dessa;

nr 72, angående förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete;

nr 73, angående förslag till lag om skyldighet i vissa fall att vid flottled anordna härbärgen åt flottningsarbetarna;

nr 74, angående lag om statsdepartementen;

nr 75, angående förordning om ändrad lydelse av 5, 12 och 23 §§ i stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 m. m.;

nr 76, angående ändrade föreskrifter i fråga om den ort, där vinst genom försäljning av fastighet skall taxeras till beviljning;

nr 77, angående höjning av stämpelavgiften för spelkort;

nr 78, rörande förordning angående rätt till ränta vid restitution av utskylder m. m.;

nr 79, angående tillfällig höjning av postavgifterna m. m.;

nr 80, angående förslag till förordning om spritdrycksaccis m. m.;

nr 81, angående förslag till förordning angående försäljning för vissa ändamål av odenaturerad sprit, framställd ur avfallsut vid sulfitcellulosatillverkning m. m.;

nr 82, rörande förordning om ändrad lydelse av §§ 3, 7 och 12 i förordningen den 13 december 1912 angående tullrestitution i vissa fall vid återutförsel av utländsk vara;

nr 83, angående förslag till förordning om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjeställningar;

nr 84, angående lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862;

nr 85, angående vilande förslag till ändringar i grundlagarna;

nr 86, angående lag om ändrad lydelse av §§ 66 och 68 i lagen om val till riksdagen;

nr 87, angående förslag till lag om fortsatt tillämpning under

år 1920 av bestämmelser om överlåtelse av äkta makes kommunala rösträtt å den andra maken;

nr 88, rörande förordning om vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

nr 89, angående dels lag om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning m. m., dels lag om ändrad lydelse av §§ 1, 8, 11, 21, 23 och 35 i förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd;

nr 90, angående förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; och

nr 91, angående förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att bortföra stråfoder m. m.

§ 19.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättning å 1920 års riksstat för tillfällig löner reglering under år 1920 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom för förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statskulden;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande för år 1920 av anslag för avbetalning å statsskulden; och

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om ställande till Kungl. Maj:ts förfogande av medel att i fall av behov tagas i anspråk å tid, då till följd av riksdagens fortvaro de i 63 § regeringsformen omförmälda kreditiv icke få lyftas; samt

bankoutskottets memorial:

nr 82, angående användande av riksbankens vinst för år 1918;

nr 83, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott; och

nr 84, angående ersättning åt av utskottet vid handläggning av vissa ärenden anlitate biträden.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Brännström* under 7 dagar från och med den 5 juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
